

Jaarverslag 2024

Grafisch Atelier

Den Bosch

Grafisch
Atelier
Den Bosch

1. Organisatie

- 1.1 Missie en visie
- 1.2 Professionalisering en cultureel ondernemerschap
- 1.3 Samenwerkingen
- 1.4 Investerings op substantiële groei van donateurs & vrienden
- 1.5 Inzet op structurele verkoop producten.
- 1.6 Zichtbaarheid
- 1.7 Team
- 1.8 Beheer en vrijwilligers
- 1.9 Bestuur
- 1.10 Reflectie op de culturele codes
- 1.11 Duurzaamheid
- 1.12 Inzet op Cultureel Ondernemerschap & Kennisoverdracht

2. Voor de maker en het publiek

- 2.1 Werkplaats en bezoekersaantallen
- 2.2 Verbinding, programmering en talentontwikkeling
- 2.3 Highlights en Indrukmakers

3. Educatie

4. Financieel jaarverslag

- 4.1 Toelichting financieel jaarrapport

Voorwoord

Riso-experimenten van startende maker Britt van Son (deelnemer open call).

Voorwoord

“Maken is als denken.” Van het hoofd naar hart en handen. Hier raken we in de samenleving langzaam meer en meer van doordrongen. Het ambacht en de vakman daarachter worden steeds meer gewaardeerd. Een plek als het Grafisch Atelier (GA) draagt daar op meerdere manieren aan bij. Onder andere door het overdragen van kennis over oude en nieuwe technieken en kunstenaars en vormgevers te ondersteunen in hun ontwikkeling. Het afgelopen jaar is het GA zichtbaarder geworden, er zijn nieuwe publieksactiviteiten bijgekomen, verbindingen gelegd en bestaande verstevigd. Dit is terug te zien in de mooie resultaten. Zo spat tijdens een bezoek aan Graphic Works het enthousiasme ervan af. Niet alleen van de makers, maar zeker ook van de vele bezoekers aan de beurs en deelnemers aan de workshops. Het GA zoekt de samenwerking op en verbreedt zijn activiteiten. Zo wordt niet alleen het atelier zichtbaarder voor professionals, maar raken steeds meer mensen daarbuiten bekend met het grafisch medium.

Van schoolgaande jeugd, bezoekers aan Graphic Works en deelnemers aan workshops. Het GA is volop in beweging. Uitdagingen zijn er daarnaast nog genoeg. Denk bijvoorbeeld aan het vasthouden van die groei met een klein team. Hoe zorg je binnen je team voor een goede afspiegeling van de maatschappij? Hoe behoud en conserveer je oude technieken en hoe ga je deze combineren met nieuwe technieken? Om grafische technieken relevant te houden voor toekomstige generaties moet je experimenteren en innoveren met het GA als spin in het web.

Het Grafisch Atelier is hard aan het werk een professionaliseringsslag te maken en toont daarbij goed ondernemerschap. Voor 2025 staan er weer mooie dingen te gebeuren en samen gaan we, zoals Pascale Driessen, werkplaatsmeester, zo mooi verwoord; “Maken mogelijk blijven maken”.

Goedele Wellens- voorzitter bestuur
GA

Hier wordt de zeef op het papier gepast door Maartje van der Kruijs voor drukwerk in opdracht in opdracht van Olines.

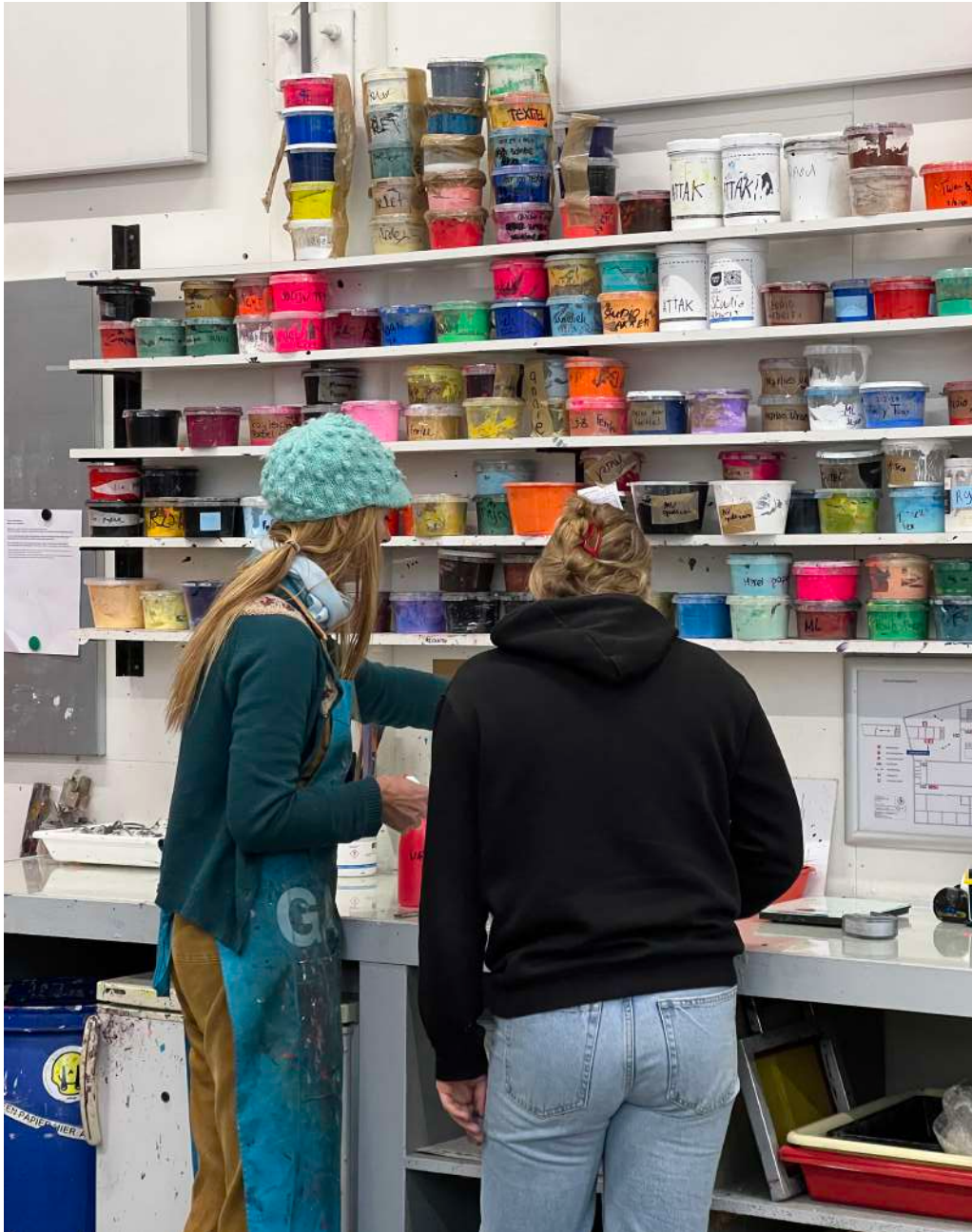

Hoofdstuk 1

Organisatie

Eerste stappen in zeefdruk door Hanneke Gerrits (startende maker open Call)

Meerjarenbeleid 2025-2028

Het Grafisch Atelier Den Bosch (kortweg GA) bestaat meer dan 40 jaar.

In deze jaren heeft het GA een enorme ontwikkeling en professionalisering doorgemaakt. Van enkel functionele werkplaats werd het GA een productiehuis en voedingsbodem voor jonge en gevestigde professionele makers, schoolklassen, buurtbewoners en amateurs.

We zijn een essentieel onderdeel van het culturele landschap waar makers elkaar vinden om te experimenteren, innoveren en te produceren. Een open, gastvrije plek voor iedereen, waar je meer vindt dan alleen drukpersen en inkt. Het GA van nu is een ontwikkelplek waar makers de ruimte krijgen kennis op te doen over alle toepassingen van grafiek. Maar we zijn ook een initiator en actieve partner in projecten waarin het emancipatoire karakter van grafiek toegankelijk wordt gemaakt voor uiteenlopende doelgroepen.

In voorbereiding op de nieuwe subsidieaanvraag bij de Gemeente 's-Hertogenbosch en de provincie Noord-Brabant zijn de missie en de visie scherper geformuleerd. Het meerjarenbeleid 2025-2028 is gericht op verbinden, een platform creëren, kennis doorgeven en het makersklimaat verbeteren.

1.1. Missie en visie

Missie

Bij het Grafisch Atelier zien we maken als een manier van denken. Als je met je handen bezig bent, kom je tot andere gedachten en gesprekken. Een goede werkplaats in de stad is de humuslaag voor professionele makers en een inspiratie voor het publiek en samenleving. In het GA komen makers uit het hele land en met verschillende maakpraktijken. We ondersteunen en delen het werkproces waarin dingen ook mogen falen en waarin mislukkingen weer leiden tot nieuwe inzichten.

Het GA is een open, toegankelijke makersplek, waar die ontmoeting plaatsvindt. Grafiek lijkt binnen Nederland, in tegenstelling tot in andere landen, een stoffig imago te hebben. Iets wat wordt versterkt door het feit dat veel grafiekwerkplaatsen alleen toegankelijk zijn voor professionals en dat academies in de lesprogramma's aan grafiek weinig aandacht aan besteden. Het GA is hierin uitzondering op de regel en bewust bezig om grafiek van dat stoffige imago te ontdoen. Het GA is binnen Brabant de enige werkplaats die fulltime open is en waar ook niet-professionals aan de slag kunnen.

Grafiek of de meer eigentijdse term 'Printed matter', is opgebouwd uit ambacht en innovatie. De afgelopen jaren werd ambacht en erfgoed geherwaardeerd.

Zo werd grafiek bijvoorbeeld opgenomen in cultureel erfgoed. Daarnaast zien we dat het medium onder zowel jonge als gevestigde makers opnieuw wordt ontdekt en het gebruikt wordt voor experiment en als een volwaardig onderdeel van het makerschap.

Het GA heeft een rol als kenniscentrum, we bewaren deze kennis en faciliteren overdracht, middelen, ruimte en experiment.

We willen beeldmakers – jonge en gevestigde generaties – maximaal laten delen in de kennis, expertise en evolutie van grafische technieken. Daarnaast is ons doel het toegankelijk en levend houden van grafische druktechnieken door het overdragen van kennis op jongere generaties en het tonen van grafiek aan een groter publiek, het bieden van een platform, waar de verschillende doelgroepen elkaar kunnen ontmoeten, werk bediscussiëren en elkaar inspireren.

Visie

Cultuur begint bij de makers. Wat ze maken, komt niet van de een op de andere dag tot stand. Het proces van maken is hierbij van groot belang – maken is als denken. Het is zelden zo dat een idee ontstaat en er de volgende dag precies dat product is. Het GA is de plek waar het maakproces inzichtelijk wordt gemaakt, kennis gedeeld wordt en ontwikkeling en productie mogelijk wordt gemaakt. Het GA geeft ruimte aan makers en publiek van allerlei achtergronden door die ontwikkeling te faciliteren, te delen en te stimuleren met grafiek als medium. Zo verbeteren we het makersklimaat en zorgen dat er actieve deelname aan cultuur ontstaat.

Voor het publiek geeft het maakproces een unieke inkijk in hoe je met liefde en aandacht iets kunt creëren wat daarvoor nog niet bestond. Het proces van maken kan betoveren én onttoveren. Het maakt duidelijk hoeveel tijd en kennis er nodig is om iets te maken, maar ook hoe je nooit helemaal kunt voorspellen wat de uitkomst gaat zijn van het maakproces. In een stad waar in het maakproces ruimte wordt gemaakt voor iedereen, geef je regie aan alle deelnemers.

GA door, zeggen we. GA verder. GA waar je hebt te gaan, met het Grafisch Atelier als inspirerend vertrekpunt.

1.2 Professionalisering en Cultureel Ondernemerschap

De afgelopen jaren heeft het GA ingezet op professionalisering en ondernemerschap, gericht op een stabiel en toekomstbestendig GA, iets wat terug te zien is in de recente steun van diverse fondsen als het Cultuurfonds, steun van de provincie Brabant/Fonds Levendig Brabant en bijdragen van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Ook in 2024 mochten we weer samenwerken met verschillende fondsen.

Deze focus op professionalisering en ondernemerschap kunnen we blijven doorzetten door de onlangs toegekende Impulsgelden (2022-2024) van Kunstloc. In het impulsgelden-programma van provincie Noord-Brabant werden in 2022 achttien subsidieaanvragen gehonoreerd aan innovatieve, toekomstbestendige en aansprekende culturele projecten. We zijn enorm trots dat het Grafisch Atelier Den Bosch een van de instellingen is waarvan de projectaanvraag is gehonoreerd.

Met de ondersteuning vanuit de Impulsgelden, focust het GA op het optimaliseren en vergroten van inkomsten uit diensten, producten, fondsen en

individueel, essentieel voor een stabiel en toekomstbestendig GA en voor verdere professionalisering.

Voorafgaand aan de van 2022 onderzochten we hoe onze kernwaarden, activiteiten en ambities zich verhouden tot financiële opbrengsten en tot de capaciteit van de organisatie. We brachten ons klantsegment in kaart en onderzochten het potentieel van andere doelgroepen. Zoals kunstkopers, onderwijsinstellingen en bedrijven. Hierdoor kan het GA de koers scherper bepalen. Een van onze conclusies is dat de beeldvorming van het GA naar de buitenwacht zich te nauw focust op één pijler van het GA, nl. het faciliterende lab. In 2023 konden we al een aantal doelen realiseren door de organisatie te versterken. We zochten ook naar nieuwe mogelijke partners op het gebied van educatie en daarbuiten. In 2024 zetten we deze beweging verder door.

Dit werd mede gerealiseerd door structurele subsidie van de gemeente 's-Hertogenbosch, een partnerschap waardoor we bij kunnen blijven dragen aan een bloeiend makersklimaat in de stad, provincie en daarbuiten.

In beweging

De afgelopen jaren liet het GA een groei in het uitgebreide educatieprogramma zien en initieerden we verschillende projecten en exposities met een scala aan partners.

We merken dat het werkplaatsgebruik stabiel blijft. Onze bezoekers vormen een mix van professionals, startende en gevestigde makers en geïnteresseerden. Zij gebruiken Printed matter als medium om verder te experimenteren en te groeien. Het GA is hiermee een makersplek vol innovatie, waar ideeën kunnen uitgroeien tot een nieuwe stap in het makersproces of een product.

Elk jaar maakt een groeiend aantal makers binnen en buiten 's-Hertogenbosch hier gebruik van; in 2024 waren dat 370 individuele professionele makers, waarvan 55 voor ons nieuwe makers. Een aantal dat steeds groeiende is en waarin incidentele makers vanuit scholen of cursussen en bezoekers nog niet eens meegeteld zijn. Het gemaakte werk vindt zijn weg naar publiek binnen de stad en daarbuiten, provinciaal, nationaal en internationaal.

Het GA draagt zo structureel bij aan een vruchtbare voedingsbodem voor jonge en gevestigde makers in 's-Hertogenbosch en versterking van het culturele klimaat.

Meterslange lino door maker Ai Hashimoto
tijdens Light on Labs - fotografie door Marcel
de Buck

De werkplaats is vijf dagen per week geopend met een team van tweeëntwintig werkplaatsmeesters en is vanwege haar centrale ligging goed bereikbaar voor lokale en bovenregionale geïnteresseerden. Het is bij uitstek een plek waar makers ondersteund worden in hun werk.

Bij het GA doen we dat door ze te ondersteunen in onze werkplaats, maar ook door allerlei samenwerkingen aan te gaan waar hun werk zichtbaar wordt en/of hun talent tot zijn recht kan komen. De ene keer initiëren wij zelf, de andere keer zijn we een actieve en betrokken partner in de ambitie van andere instellingen.

We willen onze rol als culturele partner en verbinder tussen makers en instellingen versterken. Bijvoorbeeld door onze diensten, zoals drukwerk in opdracht en de online verkoop van grafiek beter in beeld te brengen waardoor er een podium gecreëerd wordt voor de makers. Maar ook door met onze partners exposities en projecten te realiseren waarbij printed matter, innovatie of ontwikkeling van de makers centraal staan.

Daarnaast scheppen we ruimte voor studenten en pas afgestudeerden in het GA, omdat zij vaak nog geen kennis hebben gemaakt met grafiek als volwaardig medium.

Ook richten we ons op gevestigde makers en ieder ander met interesse in grafiek. Met dit betere fundament is het GA straks goed uitgerust voor de toekomst.

Versterken van onze rol

Binnen het GA brengen we onze verschillende rollen onder binnen vier pijlers.

Zo maakt het GA tentoonstellingen, het cureert en adviseert. We werken daarmee aan een rijke humuslaag voor het culturele veld en zwengelen de keten aan als initiator en opdrachtgever. Het GA is hiermee een culturele partner die autoriteit kan claimen vanwege een buitengewoon ontwikkelde expertise op het vlak van grafiek. Met andere woorden; een hybride kenniscentrum dat de volgende pijlers onderscheidt:

1. GA als faciliterend lab voor grafiek, een huis voor velen.
2. GA als kenniscentrum Printed Matter (grafiek)
3. GA als culturele partner en verbinder tussen makers en instellingen
4. GA als initiator en opdrachtgever

Om de inkomsten uit diensten, producten, fondsen en individuen te vergroten en te optimaliseren (en dus te zorgen voor een

toekomstbestendig GA) is het belangrijk dat deze pijlers zichtbaar zijn. Het GA focust zich daarom op het verankeren van deze pijlers in woord en beeld en het beleid van de organisatie.

Om dit te realiseren zetten we de komende jaren in op:

Profilering online.

Om ons steviger te kunnen positioneren hebben we ook online draagvlak nodig. In 2023 is daarom een nieuwe website gelanceerd die zowel visueel als organisatorisch past bij de stappen die gemaakt zijn. In 2024 is deze gefinetuned; het is nu bijvoorbeeld mogelijk zelf vriendenkorting toe te passen of vriend te worden met automatische incasso als betaalmogelijkheid.

Artistiek en evenwichtige programmering.

Er zullen scherpe keuzes gemaakt worden waarbij het grafische experiment centraal staat. Kwaliteit boven kwantiteit. Waar mogelijk zoeken we hier nadrukkelijk de samenwerking met partners die zich specifiek bezighouden met tonen van werk, om de capaciteit te kunnen vergroten.

Verdiepen en verbreden van het educatieprogramma.

Kennisoverdracht staat centraal in het hybride kenniscentrum dat we zijn. We bedienen onderwijsinstellingen, makers en amateurs met cursussen en workshops over verschillende technieken.

Hiervoor maken we gebruik van een netwerk van lokale makers die hun praktijk ondersteunen als docent. Educatie is voor ons van levensbelang om kennis over te dragen, en de manier om nieuwe makers op te leiden in Printed Matter. De educatie draagt ook bij aan een financieel gezonder en toekomstbestendig GA.

We signaleren bovendien de trend op kunstacademies om beginnende makers onvoldoende voor te bereiden in technisch makerschap, ten gunste van andere onderdelen in het curriculum. Hierdoor is er tijdens de opleiding minder aandacht voor de uitwerking in het medium grafiek; tegelijkertijd bemerken we een groeiende behoefte bij jonge makers. Wij zien het als onze verantwoordelijkheid ook voor deze groep de drempel te verlagen. Samen met gevestigde makers vormen zij het culturele veld.

Immaterieel erfgoed waarborgen.

Om daadwerkelijk autoriteit te kunnen claimen als kenniscentrum, moeten we ons concentreren op zowel het conserveren als bestendigen én actualiseren van die kennis.

Met behulp van het Fonds voor Cultuurparticipatie realiseerden we in 2023 en 2024 het Meester-gezel programma, waarin de kennis binnen het GA wordt overgedragen aan de jongere generatie. Op die manier wordt deze kennis binnen het GA geborgd.

Ook zetten we ontwikkelresidentie op voor startende makers met behulp van de impuls gelden, de zgn. 'Open Call'. In 2024 ontvingen vier startende makers ontvingen begeleiding en maakbudget om te experimenteren en te ontwikkelen.

Eigen inkomsten.

Het Grafisch Atelier wil graag de eigen inkomsten vergroten om onafhankelijker te worden en een gezonde financieringsmix te krijgen. Hier zit een grote uitdaging. In 2024 namen we de volgende stappen om dit te realiseren:

Een prijsstijging

Een prijsstijging van zowel de verhuur in de werkplaats, de materialen en de lonen om met

de inflatie mee te kunnen. Dit deden we dit jaar in september.

Het realiseren van een nieuwe betaalmogelijkheid; de automatische incasso. Deze gaan we vooral in zetten voor terugkerende donaties en structurele jaarlijkse materiaalverhuur van bijvoorbeeld lades. In 2025 kunnen hiermee de eerste incasso's gedaan worden. Dit zorgt ervoor dat we een stabiele vriendenstructuur kunnen bouwen, die beklijft en die uitgebouwd kan worden.

Het verkrijgen van een culturele ANBI status, waardoor het gemakkelijker wordt om grote giften te ontvangen. Het GA realiseerde op 1 januari 2024 de ANBI status. Hierdoor ontvingen we twee grote giften.

De shop.

In 2024 konden we met behulp van de impuls gelden menskracht inzetten om de oude structuur onder de loep te nemen, te verbeteren en te vernieuwen. Deze was daarvoor 'slappend' en niet zichtbaar.

Nadat de facturatie en courtage structuren werden geprofessionaliseerd, en de shop een nieuw gezicht kreeg, zowel online als in fysieke vorm in 2023 was er een werkbare zichtbare 'shop'. Geïnteresseerden

kunnen makkelijk het gehele aanbod online bekijken maar ook in levende lijve door een consequente presentatie op de wand en een winkeluitstalling. Net als in de zgn. prentenkribbe wordt het aanbod regelmatig vernieuwd. In 2024 continueerden we deze ontwikkeling.

Gemiddeld leidt dit tot twee verkopen per week. Hierdoor hebben de vertegenwoordigde makers een nieuw podium om hun werk te verkopen. Daarnaast werd een verkoopevenement georganiseerd; de grafiekbeurs Graphic Works, waarbij veel makers hun werk presenteerden. Dit evenement trok 750 individuele bezoekers.

Drukwerk in opdracht.

In 2023 konden we met behulp van de impuls gelden menskracht inzetten om de oude structuur onder de loep te nemen, te verbeteren en te vernieuwen. Dit leidt tot accurate offertes, maar ook tot zichtbaarheid.

Capaciteit vergroten.

De tendens bij het GA is een uitdijend programma dat door een heel klein team wordt gedragen. Voor veel zaken moet het beroep doen op vrijwilligers. Dat is problematisch en niet duurzaam. We voerden dus structurele veranderingen in in de manier

van werken. We doen dit door: formatiever te werken, in te zetten op structurele samenwerkingen en duurzame relaties en door het werven van fondsen voor projecten die meer menskracht of budget vergen dan we structureel binnen krijgen. Er zal niet harder of meer gewerkt moeten worden, maar selectiever. We selecteren steeds op kwaliteit in plaats van kwantiteit in het aangaan van nieuwe projecten/programma's.

Hiermee houden we rekening met de beschikbare menskracht en budgetten. Op die manier kunnen we beter werken en opdrachtgeverschap vormgeven en investeren in onze mensen.

Het resultaat hiervan is een programma dat zich richt op kwaliteit en niet op kwantiteit. Daarnaast ligt de focus ook op professionalisering voor partners waar we mee werken, samenwerkingen worden vastgelegd, er wordt wederzijds gekeken naar een eerlijke taakverdeling en beloning. Inherent hieraan is dat er keuzes gemaakt worden. Dit is soms een lastige balans, want soms is het nodig om andere activiteiten te ontplooiën om te groeien.

1.3 Samenwerkingen

Om als organisatie cultureel ondernemerschap te ontwikkelen, hebben we drie focuspunten:

1. Het aangaan van samenwerkingen met relevante en solide partners voor lange duur.
2. Investering op substantiële groei van donateurs & vrienden.
3. Inzetten op structurele verkoop producten.

Dit jaar werkten we samen met verschillende partners waarmee we inmiddels een langere relatie hebben. Bijvoorbeeld de samenwerking tussen de makersplekken GA, GlasLAB, Cor Unum en SPARK, in 2021 door het GA geïnitieerd.

In 2024 groeide dit uit tot een bruisend evenement; Light on Labs, waarbij 4 makers zich focusten op het maakproces met verschillende media. Dit was een dermate groot succes dat een tweede editie in de maak is voor 2025.

Ook kunstacademie Sint Joost bleven we betrekken voor een versterking van de band, zo nodigden we hen uit om onze open call voor startende makers te delen, en gaven we hen een speciale rondleiding tijdens Light on Labs.

Impressie tijdens Light on Labs-
fotografie door Marcel de Buck

Daarnaast startten we in 2024 met educatieproject Connect, een tweejarig project gericht op speciaal onderwijs. Hiervoor zochten (en vonden) we een nieuwe partner in het Design Museum.

Naast de samenwerking met de scholen, waarvan we er met een aantal al meerdere keren hebben samengewerkt, konden we een boeiend programma realiseren dat in 2024 te zien was in expositievorm in het Design Museum. Dit is het derde educatieproject wat het GA wist te realiseren. Het wordt ondersteund door een mix van fondsen en zal in 2025 een slotstuk krijgen met de expositie van alle werken en de uitreiking van de Jeugdgrafiekprijs in het Museum.

Een andere provinciale samenwerking is die van talenthub Inversie, waar het GA als partner betrokken is. We werkten o.a. mee bij de selectie van talenten en peer critic sessies. In 2024 spraken we over de voortzetting en mogelijke uitbreiding van deze samenwerking. Andere partners van Inversie zijn Kunstpodium T, Witte Rook en het Stedelijk Museum Breda en TAC.

Daarnaast deelden we ook zelf onze kennis; in 2024 bezochten verschillende startende ateliers in Alkmaar en Utrecht ons om de

mogelijkheden voor de start van een eigen grafisch atelier in hun stad te realiseren. Naast deze externe partijen bleef de in 2021 opgerichte Raad van Advies (onbezoldigd) een actief onderdeel van het GA, met name om de expertise uit te breiden en de draagkracht en netwerk van het GA te vergroten.

In 2024 bestond de Raad van Advies uit: Lisette Huijsmans, adviseur artistiek/educatie
Kristel van Genugten, adviseur algemeen
Martijn Kicken, adviseur algemeen
In 2025 zal Leonie de Bot ook toetreden met als specialisatie financiën.

In 2024 werkte het GA samen met:

Culturele instellingen:

Cor Unum, Glaslab, Spark Makers Zone, Willem Twee muziek en beeldende kunst, Kunstruimte de Melkfabriek, Festival Cement, Huis 73, Design Museum Den Bosch, de Lichtkamer, theaterwerkplaats Novalis, Artibosch.

Provincie Noord-Brabant:

Witte Rook, Kunstpodium T, Stedelijk Museum Breda, TAC

Nationaal/Internationaal:

Grafische Werkplaats Den Haag

Andere instellingen:

Stichting Goede Doelen 's-Hertogenbosch, vrijwilligersorganisatie Galant, Grafein, Talenthub Inversie, Artibosch.

Partners:

Gemeente s'-Hertogenbosch, Kunstloc, VSB fonds, Fonds voor Cultuurparticipatie, Leyefonds, Gravin van Bylandtfonds, Provincie Noord-Brabant.

Onderwijsinstellingen:

Binnen de Gemeente Den Bosch: DS Pierson College, Sint Janslyceum,

Mytyschool Gabriel, Koning Willem I College (Inter | nationale Schakel Klas), Dieze College, AKV St Joost 's-Hertogenbosch/Breda, van Maerlant college, Eckart College, Bossche Vakschool, Yuverta.

Binnen de provincie Noord-Brabant:

Sint Lucas (Boxtel), Sint Lucas (Eindhoven), Titus Brandsma College (Oss), het Pieck (Drunen), Eckart College (Eindhoven), Avans Hogeschool (Breda), Dr. Mollercollege (Waalwijk), de Kiem (Uden), Fontys Hogeschool (Tilburg), Willem van Oranje College (Waalwijk), het Cambium college (Zaltbommel), Rodenborch College (Rosmalen)

Nationaal:

GGG Guido (Amersfoort), University of Arts (Enschede), Revis Lyceum (Doorn).

Internationaal:

Magazine Pressing Matters.

Opdrachtgevers, zoals festival Cement, Studio Mes, Lions Service Club, Gemeente s'-Hertogenbosch, de Rare Schutters, Oflines, Tribe en diverse individuele makers en particulieren.

Andere verbindingen:

Studio Turbo (vaste ontwerper), het Zwerfdagboek Puck Willaarts en Han Leeferink.

Siepy Miedema, over de opzet van een grafisch atelier in Enschede. Elisabeth Boerwinkel, over de opzet van een Grafische werkplaats in Utrecht.

Expositie bij het Design Museum van educatieproject Connect.

1.4 Investing op substantiële groei van donateurs & vrienden

De investering op groei van donateurs en vrienden kende in 2024 twee belangrijke ontwikkelingen; de toekenning van de ANBI status, en het ontwikkelen van een programma voor vrienden. Hieraan gekoppeld was de wens om deze vrienden te stabiliseren door automatische incasso te realiseren. In 2025 zullen we van start gaan met de vriendenprogramma's.

Deze zijn ontwikkeld door analyses van de doelgroepen en het ontwikkelen van bijbehorende tegenprestaties. Hierdoor konden we drie vriendschapsniveaus realiseren, papier (25,-), hout (45,-) en steen (75,-). Het beeldmerk hiervoor werd ontworpen door Marloes Verhofstad. Ook de mogelijkheden voor eenmalige donaties of schenkingen staan nu duidelijk op de website.

De groep van vaste donateurs, 'onze vrienden' heeft zich gecontinueerd en is iets gegroeid. Gedurende 2024 hebben we de verschillende donateursgroepen en hun eigenschappen beter in beeld gebracht.

Dit resulteerde onder andere in de ontwikkeling van verschillende vriendenniveaus en een beter vriendenprogramma dat gedurende 2025 van start gaat.

Ook reorganiseerden we de backoffice beter door automatische incasso mogelijk te maken en hier de site ook op aan te passen.

Hierdoor kunnen potentiële donateurs makkelijker vriend blijven en krijgen ze hier meer voor terug.

De culturele ANBI status verkregen we op 1 januari 2024.

Hierdoor werd het mogelijk om grotere incidentele giften te ontvangen waarbij de gever belastingvoordeel geniet.

In 2024 ontvingen we op deze manier een aantal grotere donaties van particulieren.

Hiermee konden we investeren in een evenement zoals grafiekbeurs Graphic Works, een stapelsnijder, een bescheiden teamuitje, vervanging van defecte materialen en een spoelinstallatie die ervoor zorgt dat inktresten en water beter gescheiden worden.

Casper Herselman zeefdrukt een werk voor de crowdfunding Rutger Paulusse (oprichter High on Type)

1.5 Inzet op structurele verkoop producten.

Het GA heeft het afgelopen jaar de bestaande diensten tegen het licht gehouden. Dit resulteerde o.a. in een jaarlijkse verhoging van het werkplaatstarief en de verkoopprijs van materialen. Deze trend zal zich de komende jaren voorzetten. Ook in 2024 verhoogden we weer onze tarieven; daarnaast zorgde we er ook voor dat structurele verhuur, zoals lades en boxen, voortaan automatisch geïnd wordt.

Eind 2022 konden we dankzij de impuls gelden inzetten op twee al bestaande pijlers: drukwerk in opdracht (specialistisch drukwerk in kleine oplagen) en de verkoop van prenten/shop. Dit vertaalt zich in directe menskracht op deze pijlers. Waar eerder deze taken er in een overvol takenpakket bij gedaan werden, kunnen er nu stappen gemaakt worden.

Deze stappen zijn zichtbaar in onze output, maar ook in de verbetering van interne administratieve processen, die even noodzakelijk maar minder zichtbaar zijn. Daarnaast kunnen we deze diensten meer zichtbaar maken door extra inzet op marketing/PR.

Dat heeft dit jaar zijn vruchten afgeworpen. Dit is vooral zichtbaar in de shop en verkoop van prenten, waar nu gemiddeld twee prenten per week verkocht worden. Het drukwerk in opdracht blijft hier nog wat in achter, in 2024 waren er minder aanvragen dan in 2023.

Shop en grafiekbeurzen:

Sinds 2022 versterkt Monique van de Wijdeven als projectleider/verbinder shop het GA team. Zij focust op het beheer van de collectie van grafiek in het GA en de verkoop daarvan via webshop, fysieke winkel en grafiekbeurzen.

Andere onderdelen zoals drukwerk in opdracht, educatie en publiciteit sluiten hier op aan en grijpen op elkaar in. Er is de afgelopen jaren ruimte gekomen om de website te vernieuwen, waardoor de webshop nu beter vindbaar en gebruiksvriendelijker is.

De werken kunnen sterker worden neergezet en, door extra aandacht voor pr via social media en nieuwsbrieven, kunnen we ze beter bij publiek onder de aandacht brengen. Online afrekenen is gemakkelijk geworden. Van af en toe een verkoop via de website en in het GA, zijn we nu gegroeid naar gemiddeld 2 verkopen per week.

In oktober 2024 vond er de beurs plaats waar de GA collectie werd gepresenteerd en verkocht: Graphic Works. 33 kunstenaars werden geselecteerd om deel te nemen en hun kramen waren op zowel de begane grond als de eerste verdieping te vinden. Bij Graphic Works werkten we samen met de Willem Twee Kunstruimte, de ateliers, en het café. Hierdoor ontvingen we een brede mix van 700 bezoekers die dag. Dit is een groei ten opzichte van 2023 toen bezochten 513 bezoekers de beurs.

Ook vonden er mini-workshops plaats waar 24 nieuwe mensen op af kwamen. Het evenement GA Shoppen, waarin we de grafiekwinkel buiten het GA laten zien, zal weer in 2025 plaatsvinden. Wél namen we dit jaar deel aan het openluchtevenement Artibosch, waar de shop te zien was en ook mensen konden deelnemen aan kleine workshops. Dit trok rond de 200 belangstellende waarvan ongeveer 30 daadwerkelijk iets maakten. Op deze manier willen we ons netwerk verbreden en nieuw publiek aantrekken.

In het GA ligt de collectie opgeborgen én wordt deze getoond aan bezoekers. We presenteren werken doorlopend in een kribbe en in kleine expo's. Soms komen mensen speciaal langs om werk uit te zoeken in de

lades. Vrijwilliger Roos verwisselt regelmatig de werken in de kribbe die mensen kunnen 'doorbladeren'.

In 2023 werd houten winkelrek gerealiseerd bij de entree, waar kleinere werken en objecten in wisselende samenstelling getoond kunnen worden.

De collectie wordt regelmatig aangevuld en soms opgeschoond of gewisseld.

In 2024 zaten er 85 makers in de shop. In totaal zijn er 92 werken verkocht (bijna 2 per week), met een verkoopprijs liggend tussen de €2 en €350.

In het winkelrek in het GA werden de kleinere werken regelmatig gewisseld en bleken mensen soms impulsief iets te kopen.

Ook werd er verkocht uit de regelmatig wisselende shop-expositie op de grote wand naast de persen. Zo was er onder meer een 'dierenkabinet'-expo en een samenstelling van mensfiguren uit de collectie. Soms werden ineens werken verkocht die al jaren in de collectie zaten, zoals de jaarprenten van Han Klinkhamer uit 2014.

Ook andersoortige grafiekobjecten deden het goed, zoals een gezeefdrukte cover met prints, teksten en een link naar een digitaal muziekalbum (ZAND), een gezeefdrukt gedicht, ansichtkaarten en een prentenboek voor kinderen.

Samen met zijn weduwe, zocht onze shop-medewerker Monique een aantal werken van Jan de Bie uit in zijn atelier/depot, waarvan een aantal direct na plaatsing in de GA Nieuwsbrief uitverkocht raakten. Ook de prent Maria V*agina, waarvan we 10 exemplaren afnamen uit een drukwerkopdracht van opkomende maker Jill Heesbeen, raakte uitverkocht.

De collectie wordt aangevuld met werken die een toevoeging doen aan het bestaande aanbod in de shop. Bijvoorbeeld door een druktechniek die nog ontbrak, populariteit van een maker, visuele aantrekkingskracht of een bijzondere inhoud.

Een groot deel van de nieuwe aanwas is jong en opkomend (meer dan voorheen), maar ook juist makers met reeds een respectabel oeuvre vinden hun plek hier.

Nadat eerder het proces achter de schermen werd verbeterd met o.a. het courtageproces helder en geherstructureerd, de voorraad inzichtelijk en de verzendverpakkingen op orde, is er nu tijd om te werken aan een betere vindbaarheid.

Hiervoor ontwikkelde we pr-campagnes via social media waarbij we werken koppelen aan feestdagen of maatschappelijke thema's. Op 27 november 2024 reageerden we op

Black Friday met tegenhanger Colour Friday, waarvoor we 10 kleurrijke prenten uit de shop selecteerden en uitlichtten. (Meer hierover op <https://gadenbosch.nl/kom-shoppen-op-colour-friday/>)

Drukwerk in opdracht

Het GA werkt al diverse jaren in opdracht. In 2023 werd dit proces voor het eerst goed bemenst door Marloes Verhofstadt. Zij heeft het proces geprofessionaliseerd. Dit resulteerde in meer zichtbaarheid en verschillende opdrachten. Bijvoorbeeld met drukwerk op textiel voor festivals en kleinschalige opdrachten in posters, boekjes en prenten.

Daarnaast kregen we meer inzichten in de daadwerkelijke uren en materiaalbesteding per opdracht.

We gingen ook weer proactief op zoek naar drukwerk samenwerkingen die zowel de makers werk uit handen kon nemen en tegelijkertijd lieten zien wat de mogelijkheden bij het GA zijn met drukwerk.

Een van de makers die we in 2024 benaderde is Marloes de Vries, in 2025 wordt haar prent gedrukt.

Gemiddeld benaderden we zelf 5 a 6 makers per jaar, waarvan 1/3e ingaat op de uitnodiging.

Aanvragers vinden ons via onze website, Google of nemen persoonlijk contact op door langs te komen of te bellen. De opdrachten zijn uiteenlopend: van organisaties zoals Festival Cement, die merchandise laten drukken, tot kunstenaars zoals Boudewijn van Oflines, die hun werk willen reproduceren. Ook stichtingen zoals carnavalsverenigingen die sjaals laten bedrukken en particulieren die een geboortekaartje in risoprint willen, weten ons te vinden.

In 2022 zijn er 11 offertes gemaakt, waar uiteindelijk 6 opdrachten uit gerold zijn (mits ik me dat goed herinner)
In 2023 zijn er 14 offertes gemaakt, waar 11 opdrachten uit gekomen zijn.

Soms krijgen we aanvragen die technisch niet haalbaar zijn, zoals een zeefdruk op pailletten. Andere redenen waarom een aanvraag niet omgezet wordt in een opdracht zijn bijvoorbeeld technisch dure aanvragen met een kleine oplage die een grote tijdsinvestering kosten.

In zulke gevallen denken we graag mee en zoeken we naar alternatieve mogelijkheden. Wij omarmen unieke en bijzondere drukprojecten en gaan graag een creatieve uitdaging aan!

Drukwerkopdrachten kunnen ook leiden tot nieuwe samenwerking. Bij een drukwerkopdracht waarbij gedrukt werd op vrachtwagenzeil, dat vervolgens verlijmd moest worden met papier, werkten we samen met lokale boekbinder Hans Buddendijk. Dit leidde weer tot een samenwerking in het kader van kennisoverdracht die in 2025 plaatsvind.

* voor 2022 is dit niet bijgehouden, vergelijken kan dus pas vanaf 2023. De cijfers van 2022 zijn een schatting.

	2022	2023	2024
Aanvragen	11	26	12
Uitgevoerde opdrachten	6	20	7
Percentage uitgevoerde opdrachten t.o.v. aanvragen	54%	76%	58%

Zelf inkt maken door Hanneke Gerrits (open call).

1.6 Zichtbaarheid

Pr/Communicatie

In 2024 zagen we dat de professionalisering van onze communicatie-uitingen zijn vruchten afwerpt. Op alle vlakken groeit ons bereik. Het meest opvallend daarbij is de bijna 40% toename van het aantal bezoekers aan onze website gadenbosch.nl. Daarnaast bouwen we ook voort met mooie content uit de werkplaats, waarbij dynamisch en kleurrijk beeld een prominente rol speelt. Zo maken we concreet wat er allemaal gaande is in het Grafisch Atelier en brengen we de initiatieven die we nemen in Den Bosch en daarbuiten in beeld. Hiermee willen we nieuwe doelgroepen aanspreken en warm maken voor drukkunst. En dat dit steeds beter lukt, blijkt wel uit de cijfers van het aantal bezoekers aan het GA die het afgelopen jaar verder zijn toegenomen.

Social Media

Nog steeds neemt het aantal mensen dat ons volgt via ons Instagram-account toe. Vorig jaar groeiden we met bijna 700 volgers. In totaal volgen zo'n 4.508 enthousiastelingen onze wekelijkse posts en stories. Het bereik dat we hiermee behalen zien we in tegenstelling tot de groeiende belangstelling afnemen met 7% naar 26,7 duizend. Desondanks blijft de waardering hoog, dat

bleekt wel uit het groot aantal likes, dat bij veel posts boven de 100 uitstijgt.

Regelmatig doen we verslag met korte video's, die ook veelvuldig buiten ons eigen netwerk gezien worden. Naast Den Bosch, Eindhoven en Tilburg, staan ook Amsterdam en Utrecht in top 5 van plaatsen waar onze volgers te vinden zijn. Van het publiek dat we bereiken ligt de leeftijd voor meer dan 50% tussen de 25 en 44 jaar en 75% van onze volgers identificeert zich als vrouw.

In 2023 moesten we al afscheid nemen van ons oude Facebook-account met ruim 3.000 volgers, omdat Meta ons geen toegang meer kon geven tot alle functionaliteiten. In de tussentijd is ons nieuwe account nauwelijks gegroeid. LinkedIn daarentegen laat nog wel een flinke groeipotentie zien (ruim 38% toename), waar we in 2025 verder op door willen bouwen. De insteek op dit platform is wat anders van toon, omdat we ons hierbij met name richten op samenwerkingspartners.

In 2025 zullen we ons oriënteren op alternatieve Social Media kanalen, niet alleen vanwege de afname van het organische bereik bij de huidige platforms, maar ook gezien de strategische koers van de multinationals achter deze Social Media kanalen.

Rondom de Light on Labs week hebben we dagelijks gepost op het Instagram account dat speciaal voor dit project is aangemaakt. Ook zijn er een aantal advertenties uitgezet, waardoor we in totaal met dit account 40.000 mensen wisten te bereiken.

Free Publicity

Vanuit het Grafisch Atelier betrekken we lokale en regionale media uit ons netwerk door middel van persuitnodigingen of persberichten. Op die manier zijn we regelmatig terug te vinden in weekkranten, het Brabants Dagblad, lokale zenders als DTV en cultuur gerelateerde mediaplatforms. Ook kijken we naar relevante media wanneer we speciale activiteiten organiseren. Zo wisten we voor Light on Labs en Graphic Works ruim 30 keer in de media te komen, wat niet alleen bijdraagt aan de naamsbekendheid van het Grafisch Atelier, maar ook veel bezoekers weet te mobiliseren. In 2024 werden we ook gevonden door de internationale pers. In het kwartaalblad Pressing Matters ('a magazine about modern printmaking') kregen we de kans om met een tweedubbele spread het Grafisch Atelier en onze partners in de stad uit te lichten.

Website

Na de lancering van de geheel vernieuwde website in 2023, werken we nu met een

beter functionerend systeem. Dit maakt het makkelijker de website up to date te houden. Daarnaast blijkt de nieuwe vormgeving en indeling aan te slaan. Niet alleen het aantal unieke bezoekers groeide uit naar 16.000, ook het aantal bezochte pagina's steeg aanzienlijk van 55 duizend naar 103 duizend. Populaire pagina's die naast de homepage bezocht werden zijn: cursussen, shop en leren. De populairste landingspagina was Graphic Works.

Voor het project Light on Labs maakten we een aparte website die 27.000 bezoekers wist te trekken. Velen daarvan klikten door naar informatieve pagina's op de GA website: 1,6 duizend. Daarnaast kwam veel bezoek via Instagramadvertenties naar de website: 1,2 duizend mensen. Opvallend goed scoorde daarbij de traffic rondom Graphic Works.

Nieuwsbrief

Het aantal abonnees op de maandelijkse nieuwsbrief groeide in 2024 twee keer zo hard dan het jaar daarvoor. In totaal zitten we nu op 1.300 abonnees. Veel nieuwe abonnees komen via de website, waar je op de homepage kunt aanmelden voor de nieuwsbrief. Hierdoor neemt het aantal nieuwsbrieflezers ieder jaar toe. Naast nieuwe abonnees zijn er op jaarbasis zo'n 30 mensen die zich uitschrijven voor de nieuwsbrief.

[Ai Hashimoto werkt aan haar prototype tijdens Light on Labs- fotografie door Marcel de Buck.](#)

De nieuwsbrief wordt nog altijd goed ontvangen. Regelmatig krijgen we positieve feedback van lezers. Daarnaast zien we dat het percentage abonnees dat de nieuwsbrief opent en doorklikt met respectievelijk 55% en 12% nog steeds hoger ligt dan het gemiddelde bij vergelijkbare organisaties. In 2024 hebben we 9 keer een nieuwsbrief verzonden. Naast nieuws over activiteiten, updates uit de werkplaats en promotie van een werk uit de shop, heeft het cursusaanbod een prominente plek in de nieuwsbrief. Het openingswoord hebben we vorig jaar laten rouleren langs alle teamleden, zodat lezers de mensen achter het GA beter leren kennen.

Vriendenwerving

Al jaren heeft het GA een vaste groep "vrienden" die 45 euro of meer per jaar doneren. Deze werden jaarlijks geactiveerd via een wervingscampagne. Het aantal vrienden blijft stabiel. Dit jaar hebben we met de ondersteuning van de impuls gelden kunnen reflecteren op het soort vrienden dat we nu hebben en hoe we dit aantal kunnen laten stijgen. Hiervoor herstructureerden we in december de vriendencampagne en werken we met verschillende 'vriendschapsniveaus' met een meer structurele beloning. Ook automatiseerden we het proces door automatische incasso mogelijk te maken.

1.7 Team

De stabiele kern van het GA, in de vorm van het vaste team, bleef de basis van het GA. Daarnaast is er de betrokken steun van de vaste groep vrijwillige werkplaatsmeesters, die ook dit jaar weer groeide. Het vaste team bestond begin 2024 uit 5 personen:

Directeur intern en projectleider

Marie-Louise Wasiela, 24 uur (ZZP)

Hoofd werkplaats Zeefdruk

Maartje van der Kruijs, 16 uur (ZZP)

Hoofd werkplaats allround

Peter Koene, 6 uur (ZZP), aangevuld met 10 uur vrijwillige inzet.

PR/communicatie

Stephanie Bosma, 4 uur (ZZP)

Hoofd Educatie

Sarah van den Dungen, 8 uur (ZZP)

Met de toekenning van de impuls gelden zijn er in 2023 nog drie extra personen aan het team toegevoegd ter ondersteuning van het team en professionalisering van de diensten die we reeds aanbieden.

Hiermee is het team in 2023 aangevuld met :

Drukwerk in opdracht

Marloes Verhofstadt, 3 uur (ZZP)

Verbinding en shop

Monique van de Wijdeven, 3,5 uur (ZZP)

Contentmaker

Angelica Vis, 3 uur (ZZP)

In 2024 bleven zij in dezelfde functie actief.

Gezamenlijk is dit 67,5 uur per week, wat uitgaand van een volledige werkweek uitkomt op 1,68 Fte.

1.8 Beheer en vrijwilligers

In 2022 besloten we tot een 5-daagse opening en een avondopenstelling op de woensdagen, waarbij het GA op woensdag open is van 9.00-21.00 uur. Dit verving de zaterdagopening, waar steeds minder mensen gebruik van maakten. Het doel van deze avondopenstelling is een breder publiek bedienen en de drempel te verlagen. Het bezoek voor deze avondopenstelling was zeer wisselend in aantal.

Half 2024 hebben we besloten met de woensdagavond opening te stoppen, er was hier te weinig animo voor. In plaats daarvan zijn we maandelijks één extra zaterdagmiddag open vanaf september. In 2025 zullen we dit opnieuw evalueren.

Naast de woensdagopenstelling wordt ook de DRUKS-avond nog steeds eenmaal per maand georganiseerd.

De werkplaatsondersteuning wordt ingevuld door de aanwezigheid van één of twee werkplaatsmeesters, die zorgen voor het beheer van het atelier en die de werkplaatsgebruikers, waar nodig, assisteren. Naast het vaste team assisteren in de functie van werkplaatsmeester 20 vrijwilligers. Iedere vrijwilliger heeft een grafische specialisatie en wordt, indien nodig, bijgeschoold in andere grafische technieken.

Deze vrijwilliger-werkplaatsmeesters werken samen 50 uur per week. Zij zijn superbelangrijk. Zij zorgen niet alleen voor de praktische ondersteuning, maar zorgen er ook voor dat er een open, fijne sfeer is en dat makers zich ondersteund voelen; er is altijd wel iemand die even met ze mee kan kijken en advies kan geven.

In het najaar werd ons team vrijwilligers versterkt met drie nieuwe vrijwilligers, Pascale Driessen, Angélica Vis en Floor Kraan. Hieronder stellen ze zichzelf aan je voor.

Pascale Driessen:

‘Ik fotografeer digitaal en analoog. Ik vind het ontzettend leuk om elementen uit mijn eigen werk te onderzoeken en intuïtief te bewerken. Met verschillende (grafische) technieken maak ik zo op allerlei manieren zelf bouwsteentjes voor een nieuw beeld, een andere wereld. In de Doka maak ik werk dat

valt onder de noemer FotoGrafiek en vanuit dit alles maak ik onder andere collages die ik dan weer afdruk op de risoprinter. Een hele mooie techniek die weergeeft wat ik met mijn werk wil laten zien en voelen. Het is nooit helemaal perfect maar dat hoeft ook niet, dat is de schoonheid van de imperfectie.

In 2017 kwam ik voor het eerst in contact met het GA toen ik me inschreef voor een cursus Cyanotype. In de jaren daarna volgde ik ook andere cursussen en workshops in het GA om te ontdekken wat me het beste lag. Omdat ik zelf heb ervaren hoe fijn het is om te kunnen blijven leren, ontdekken en genieten van het maken, wil ik graag die paar extra handen zijn van het Grafisch Atelier. Oftewel: het 'maken' mogelijk blijven maken.'

Angélica Vis:

'Ooit begon ik met lino's, zoals heel veel andere mensen op de basisschool. De lino's maak ik nog steeds, want ik houd van het simpele contrast van lino's, dat heel fijn kan zijn maar ook weer heel contrastrijk. Daarnaast heb ik me de afgelopen jaren steeds meer verdiept in risoprint. Die vind ik vanwege de felle kleuren ook heel erg gaaf. Toyobo is iets wat ik nog wat meer wil onderzoeken, gezien mijn achtergrond als fotograaf.

Ooit kwam ik bij het GA terecht via een museumnacht, daarna via de DRUKSavonden. Al heel veel jaar kom ik religieus elke DRUKSavond! Sterker nog, ik noem mijzelf altijd een 'zelfbenoemd DRUKSambassadeur' want ik vertel er iedereen altijd enthousiast over. Erg leuk om te zien dat het zo goed bezocht wordt. Een geweldige manier om grafiek levend te houden onder jongeren. '

Floor Kraan:

'Wat ik zo magisch vind aan zeefdrukken, is dat het elke keer weer verrassend is. Je doorloopt alle stappen – het belichten van je raam, het voorbereiden van je beeld – en dan komt eindelijk dat moment van de eerste druk. Ik werk met oude foto's die ik in Photoshop bewerk tot iets nieuws. De ondergrond – hout, karton, wat dan ook – speelt altijd een rol in het eindresultaat. Het element van toeval maakt elk werk uniek en vaak pakt dat goed uit.

Het Grafisch Atelier ken ik al sinds mijn tijd op de kunstacademie, waar een docent erover vertelde. Na mijn afstuderen heb ik hier een opfriscursus gedaan en sindsdien kom ik regelmatig terug om te zeefdrukken. Wat ik zo tof vind aan het GA, is dat je er kunt experimenteren en leren. Door wekelijks als vrijwilliger mee te helpen, hoop ik mijn steentje bij te dragen aan het voortbestaan

van deze bijzondere plek.

En het inspireert me ook om zelf weer wat vaker achter de druktafel te kruipen en met mijn eigen ontwerpen aan de slag te gaan.'

Na haar stageperiode blijft Merel Kox ook betrokken bij het GA als vrijwillige werkplaatsmeester.

Daarnaast werken we met een tweetal vrijwillige fotografen.

Reïntegratie en stagiaires

Vanaf oktober 2024 kwam ook Mariah Copier ons versterken in het kader van haar re-integratie. Zij is er tot eind 2024 en gaat verder in 2025.

Het GA begeleidde als officieel leerbedrijf ook drie stagiaires:

Merel Kox(Sint Joost Den Bosch); voor een half jaar.

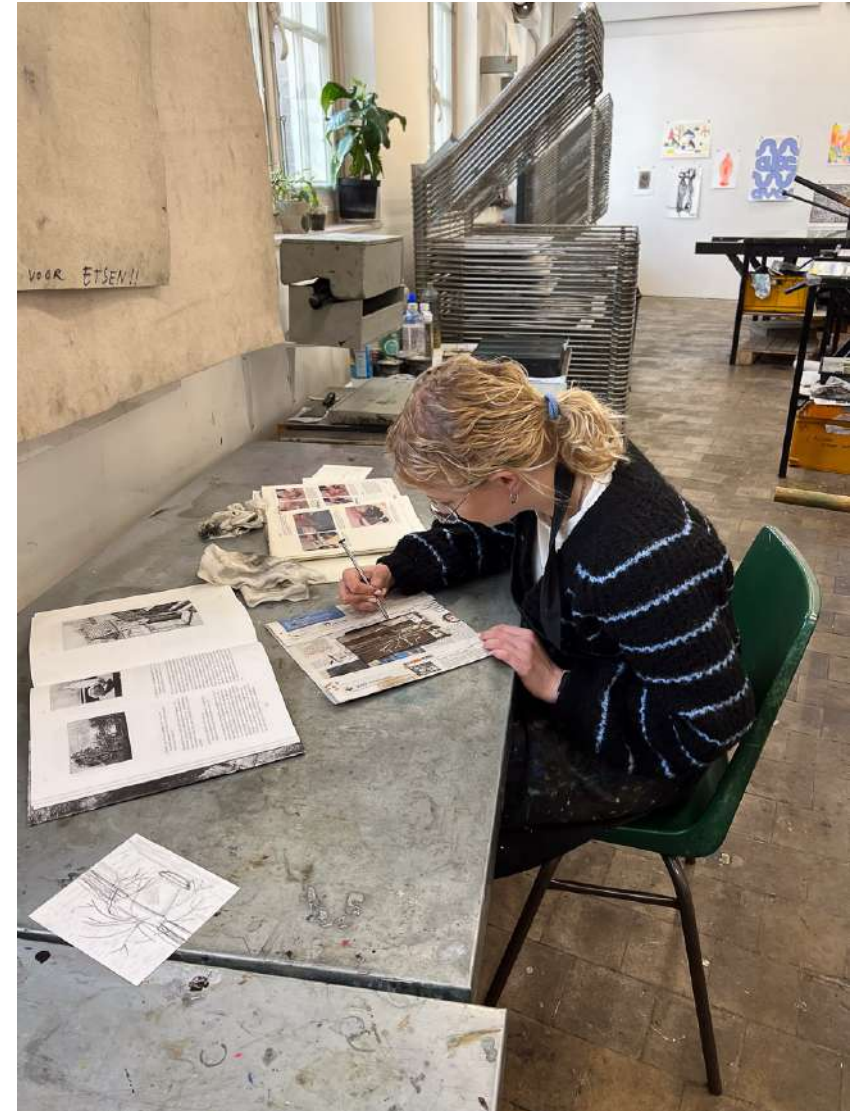
Annemijn Buld (University of Arts, Enschede) voor een half jaar.

Robin van Ravenswaaij van de Havo 3 van het Revis Lyceum in Doorn (snuffelstage van een week)

Stagiaire Merel Kox(Sint Joost Den Bosch)

Stagiaire Annemijn Buld (University of Arts, Enschede)

1.9 Het bestuur

Het bestuur heeft vijf keer vergaderd.

Casper Herselman – interim voorzitter
Leonie de Bot – penningmeester
Marcel Kranendonk – algemeen lid

Half 2024 gaf Leonie de Bot aan om het stokje als penningmeester over te geven. Vanaf augustus kreeg het bestuur bovendien versterking van Goedele Wellens, onze nieuwe voorzitter.

Eind 2024 is de bestuurssamenstelling:

Goedele Wellens - voorzitter
Casper Herselman – algemeen lid en secretaris
Marcel Kranendonk – algemeen lid-
penningmeester vanaf 1 januari 2025
Leonie de Bot– terugtredend
penningmeester t/m 31 december 2024.

1.10 Reflectie op de culturele codes

Het GA ziet de culturele codes als punten waarop het steeds verder kan ontwikkelen. Dat vergt een actief beleid wat steeds bijgesteld zal moeten worden; het is met andere woorden 'een werk in uitvoering'.

Fair Practice Code

Het GA gebruikt de fair practice code als spiegel om naar het eigen beleid te kijken. De afgelopen periode focusten we ons op het transparanter en duurzamer maken van de organisatie. Dit betekende beweging naar eerlijkere beloning voor iedereen die werkt binnen het GA, zowel degenen die onderdeel zijn van het team als externe krachten. Voor de verloning binnen de organisatie baseren we ons op de keten educatie, die dankzij onze eerdere geleidelijke verhogingen in loon, in januari 2025 in lijn is met de landelijke richtlijnen.

Daarnaast onderzoeken we of de huidige inleenbasis duurzaam genoeg is voor alle betrokkenen, ook met het oog op nieuwe wetgeving rondom ZZP-ers.

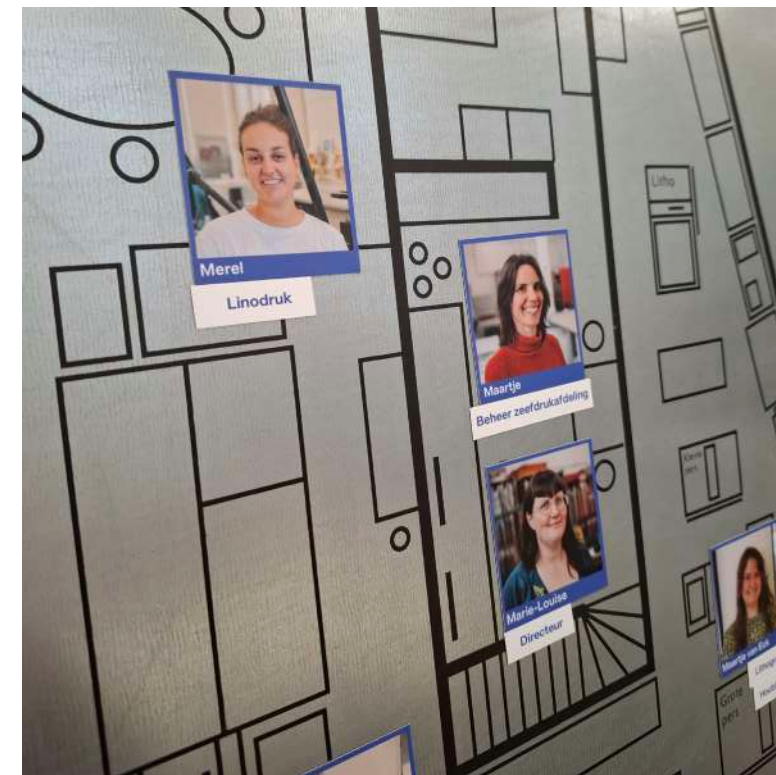
Rondom de activiteiten gaan we uit van een reëel honorarium, gebaseerd op de fairpractice code voor kunstenaars (of andere externe professionals), zoals bij het hebben

van een expositie of het creëren van nieuw werk in opdracht.

Dit vertaalt zich rechtstreeks door naar de projectbegrotingen. Dit brengt voor ons mee dat we minder activiteiten aanbieden dan voorheen, zodat we deze fair kunnen houden.

Er is ook nog ruimte voor groei. Zo kan het GA nog geen reiskostenvergoeding bieden aan de vaste professionals in inleen of vrijwilligers en is de verloning van het team op geen enkele manier ruim te noemen. Positief is wel de reëlere taakverdeling binnen de uren, die geleidelijk meer in evenwicht is gekomen.

[Alle werknemers op het nieuwe bord in het atelier](#)

Diversiteit en Inclusie

Eind 2023 hebben we voor deze code een nulmeting opgesteld, waaruit bleek dat we binnen de activiteiten/evenementen/projecten de meeste mogelijkheden hadden. Dit zijn projecten die buiten de reguliere programma's vallen.

Hierbij hebben we de volgende doelstellingen:

- diversiteit bevorderen door het uitnodigen van makers met verschillende achtergronden, mogelijkheden en leeftijden. De meeste mogelijkheden hiervoor zien we in onze activiteiten.

Dit komt tot uiting in de selectie van de makers en het initiëren van activiteiten waarbij actief drempels worden verlaagd voor doelgroepen die moeilijker toegang hebben tot bijvoorbeeld educatie.

- inclusiviteit bevorderen, bijvoorbeeld door projecten te initiëren waarin dit het focuspunt is.
- jaarlijkse herijking van de meting zodat we actief kunnen groeien en bijsturen.

Evenement 2024	Totaal aantal betrokken makers	Uitgenodigd door GA	Percentage diversiteit
Light on Labs	4	1	100%
Open Call	4	4	25%
Expo Im/Perfect/ Im/ Permanent	8	4	50%

We streven ernaar om minimaal 20% van de makers die in een of meerdere diversiteitsgroepen vallen voor onze projecten te selecteren.

Daarnaast zetten we al diverse jaren in op het bedienen van moeilijker bereikbare groepen, zoals leerlingen met een taalachterstand en/of het speciaal onderwijs. Hiervoor initieert het GA educatieprojecten buiten het reguliere programma waarvoor extra fondsen worden aangetrokken, zoals project Connect.

Dit is een voorbeeld van een project waarbij we actief inclusiviteit bevorderen. Van de 200 leerlingen die aan dit project deelnemen, zijn er minimaal 20% van de leerlingen (40) deelnemers met een speciaal onderwijs.

In onze herijking van diversiteit en inclusie zijn geen nieuwe doelstellingen naar boven gekomen.

Naast onze projecten was er eind 2024/ begin 2025 ruimte voor de begeleiding van een re-integratieproject. Hoewel we dit niet structureel kunnen aanbieden omdat de hulpvraag bij de instelling moet passen, is dat ook een manier om meer ruimte bieden.

Werken bij het GA

In het GA bieden we een prikkelarme omgeving, waar geen uitsluiting is op gebied van gender, leeftijd, seksuele voorkeur en migratieachtergrond. Financiële draagkracht kan wél een drempel opleveren, in de werkplaatshuur en begeleiding is een bepaald tarief noodzakelijk voor ons voortbestaan. We concluderen dat het GA nog geen doorsnede van de maatschappij is. Zo is het team wit, voornamelijk vrouw en zonder migratieachtergrond. Dit staat niet op zichzelf en is in de hele sector de trend. Wij besteden hier extra aandacht aan bij sollicitatieprocedures en/of de selectie van stagiaires. Zo werken we met genderneutrale termen en omschrijvingen (bv. Contentmaker m/v/x).

Code Governance Cultuur

Het GA Den Bosch is een stichting met een onafhankelijk bestuur dat onbezoldigd werkt. Het bestuur leeft actief de code na en is bijvoorbeeld scherp op belangenverstrengeling. Het bestuur is betrokken maar op afstand waarbij elk bestuurslid een eigen specialiteit heeft. Het bestuur heeft een gezamenlijke bevoegdheid waardoor minimaal twee bestuurders betrokken zijn bij het accorderen van bijvoorbeeld projectaanvragen. De dagelijkse leiding wordt waargenomen

door directeur Marie-Louise Wasiela. De organisatie als geheel is plat en transparant.

Het bestuur stelt samen met de directeur de jaarlijkse begroting vast en heeft een actieve rol in het verantwoordelijk beheer van de gelden en de rol van het GA als werkgever. Zo wordt per kwartaal gezamenlijk gekeken naar de cijfers en prognose als vorm van risicobeheersing en interne controle. Dit wordt voorbereid door de penningmeester en de directeur.

Daarnaast kijken bestuursleden bijvoorbeeld mee met de meerjarenplannen en projectplannen. Ook wordt hun kritische blik gevraagd bij bijvoorbeeld een nieuwe ontwikkeling zoals die rondom de vriendencampagne.

De maatschappelijke doelstelling van het GA is: Het faciliteren, opleiden en begeleiden van kunstenaars, grafisch ontwerpers, illustratoren, studenten en scholieren en verder iedereen die wil kennismaken, werken en experimenteren met grafische technieken.

In dit jaarverslag belichten we verschillende manieren waarop we dit doen.

Samen met de directeur kijkt het bestuur mee naar de culturele waarde. In deze gesprekken

gaat het met name over op welke manier deze waarde wordt uitgedragen en hoe deze op een duurzame manier gecontinueerd kan worden. Bijvoorbeeld door te kijken naar werkdruk of een gezonde financieringsmix.

Ook dilemma's komen aan de orde. In 2024 werd duidelijk dat er onvoldoende budget is om te blijven investeren in takken die de inkomstenbron vergroten. Deze investering werd mogelijk gemaakt door de impuls gelden, die half 2024 ophielden. Er is toen de afweging gemaakt om hier extra geld voor aan te vragen. In afwachting van de uitkomst hiervan is met het bestuur besloten een investering te doen om de continuïteit te waarborgen en werknemers zekerheid te bieden in afwachting van die uitkomst. Er is besloten een deel van de reserves in te zetten om dit te doen.

Recent zijn er de eerste stappen genomen om de veiligheid binnen het GA nog meer te vergroten, door een externe vertrouwenspersoon aan te stellen. Dit staat nog in de kinderschoenen en wordt de komende beleidsperiode verder ontwikkeld. Via de website kunnen geïnteresseerden meer lezen over de organisatiestructuur, de bestuursleden, jaarplan en visie.

Half 2024 heeft het bestuur een nieuwe voorzitter gekregen in Goedele Wellens. Begin 2025 wordt het nog verder versterkt door algemeen lid Jeanine Hendriks. Het bestuur is nog op zoek naar een algemeen lid/kunstenaar. Hiervoor benaderd het mensen uit het eigen netwerk. Er ligt een voorkeur voor een jonge maker, die kennis wil maken met bestuurswerk en hierin wil groeien.

In 2024 hebben zich geen situaties of dilemma's met belangenverstrengeling of tegenstrijdig belang. Bestuursleden en directieleden zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op het vermijden van ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met zulke tegenstrijdige belangen.

De rolverdeling tussen de bestuurders uit zich in een vast takenpakket:

- Voorzitter; eerste aanspreekpunt, bereid de vergaderingen voor met de directeur en leid deze.
- Secretaris; maakt de notulen.
- Penningmeester; draagt samen met de directeur zorg voor het weergeven van de kwartaal- en jaarcijfers; bereid deze voor met de directeur voor de vergaderingen.
- Algemeen lid; heeft geen extra takenpakket.

Naam	Functie	Aantreding	Herkiezing	Aftreding	Nevenfuncties
Goedele Wellens	Voorzitter	26-08-24			• Ontwerp, uitvoering en zakelijke ondersteuning bij Werkplaatsessies. • Beleidsmedewerker cultuur gemeente Best. • Cultuurcoach
Casper Herselman	Secretaris	06-09-21	06-09-24		• Eigenaar Attak • Eigenaar Ruby Soho • Lid Nieuwe Bossche School • Partner Inversie
Marcel Kranendonk	Algemeen lid/ penningmeester sinds december 2024	08-11-21	08-11-24		• Eigenaar 'Marcel Kranendonk – Art & theatre design' • Gemeenteraadslid in gemeente Oss • Penningmeester & secretaris bij Stichting Tom Jaspers
Leonie de Bot	Penningmeester	19-01-21		01-01-25	• Eigenaar 'Leonie de Bot' • Abortusbuddy
Jeanine van der Giessen	Algemeen lid	01-01-25			• Sr beleidsadviseur Persoonsgerichte zorg, Pharos (Expertisecentrum Sociaaleconomische gezondheidsverschillen) • Bestuurslid Stichting KUL (Kunstenfestival Loosbroek) • Gastdocent Universiteit Utrecht, Medical Humanities.

Bezoek aan de expositie Imperfect-
Impermanent in samenwerking met Willem
Twee Kunstruimte - fotografie Ben Nienhuis

1.11 Duurzaamheid

De aankomende beleidsperiode gaat het GA een nulmeting verwezenlijken op het gebied van duurzaamheid in het maakproces.

Een aantal processen zijn al duurzaam, zo wordt papier en inkt hergebruikt waar mogelijk.

Er wordt met de printer enkel zwart-wit geprint, we maken gebruik van led verlichting en scheiden het afval.

Ook is worden er binnen de sector gebruikelijke chemicaliën niet meer gebruikt, zoals salpeterzuur voor het etsbad of inktten op thinnerbasis, omdat we zijn overgestapt op meer mens- en natuurvriendelijke producten.

Onze werkgereedschappen, de persen en zeefdruktafels hebben een lange levensduur, die wij met zorgvuldig gebruik en onderhoud verlengen.

Bij de aanschaf van nieuw materiaal, zoals de risoprinter, die ontstond uit de ouderwetse stencildruk, gebruiken we duurzame oplossingen zoals bamboepapier voor de masters (moedervellen) en inkt op basis van rijstolie.

In 2024 richtten we ons onderzoek op de verwerking van het afvalwater van

zeefdrukafdeling. Deze werd tot dan toe opgevangen in een bezinkbak waarin het water langzaam stroomde en de inktresten konden bezinken. Op deze manier werden de inktresten gescheiden van het water dat het riool in ging. Maar omdat de werkplaats steeds drukker gebruikt wordt is de capaciteit van de bezinkbak te klein om het water te filteren. We gingen daarom op zoek naar een meer duurzame oplossing.

Het GA startte in 2024 al een uitwisseling met meerdere werkplaatsen om hierover kennis te delen maar dit leverde nog geen alternatief op. Uiteindelijk kwamen we uit op een vlokapparaat dat de vaste bestanddelen uit de inkt bindt en uit het water filtert. Door de ontvangst van een gift konden we investeren in deze machine. Hierdoor wordt de zeefdrukinkt nu dagelijks gefilterd en zonder slibresidu afgevoerd.

Een bijkomend voordeel is dat we met dit apparaat meer zicht krijgen op het waterverbruik, door de grote doorzichtige tank die bij de machine hoort wordt verbruik inzichtelijk gemaakt en stimuleren we onze drukkers spaarzamer met water om te gaan. We kunnen op deze manier direct wijzen op de noodzaak om spaarzaam met leidingwater om te gaan. We merken dat veel gebruikers hier nu bewuster mee omgaan.

Voor zover ons bekend zijn wij de eerste grafische werkplaats die tot deze oplossing zijn over gegaan, de rest scheid nog met een bezinkbak.

Daarnaast zien we duurzaamheid ook breder; als het behouden voor de toekomst. Hier werken we aan met bijvoorbeeld kennisoverdracht en het in gebruik houden van ouder materiaal en technieken. Kennis over druktechnieken staat wereldwijd onder druk, bij het GA maken we een jonge generatie enthousiast voor printed matter.

[Zeefraam voor de crowdfunding van Rutger Paulusse \(oprichter High on Type\)](#)

1.12 Inzet op Cultureel Ondernemerschap

Met behulp van de impuls gelden (2022-2024) hebben we de functies binnen het team weer teruggebracht tot de kerntaken.

Dit betekent de werkplaatsbeheerders uit het team vrijmaken voor de begeleiding en bemensing van de werkplaats, waar eerder in de praktijk een veelvoud aan nevenactiviteiten bij diezelfde mensen terecht kwam. Een situatie die ervoor zorgde dat er geen tijd geïnvesteerd kon worden in het vergroten van eigen inkomsten zoals het maken van drukwerk en het presenteren en verkopen van prenten en de kans op overbelasting reëel maakte.

Dezelfde ontwikkeling was ontstaan in de PR. Het GA heeft daarom verschillende activiteiten die het aantal eigen inkomsten kunnen vergroten, ondergebracht in een drie extra functies.

Dit zijn het onderhouden/ updaten en verversen van de shop, het organiseren van beurzen en oppakken van drukwerk in opdracht, het onderhouden van de social-media.

Met deze drie functies kan de focus liggen op deze werkzaamheden en kan het GA daarmee

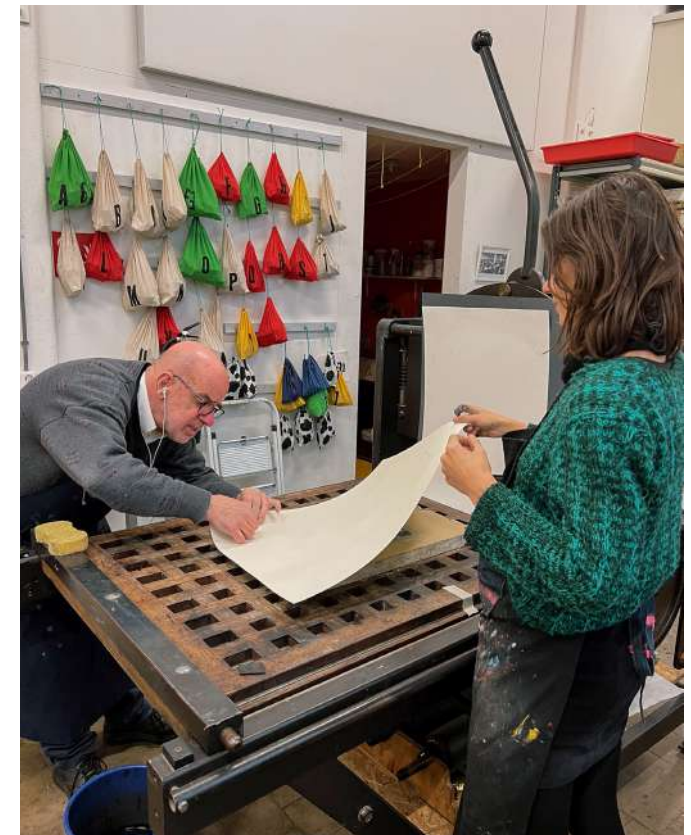
de eigen inkomsten verhogen. Daarnaast hebben we een vernieuwing doorgevoerd om verouderende processen meer geschikt te maken voor onze groeiende organisatie, zoals een vernieuwde website. In 2024 konden we deze extra functies continueren met behulp van de impuls gelden.

De groei in ondernemerschap en de continuering van de steun (2025-2028) van de gemeente s'-Hertogenbosch is onvoldoende om dit te continueren. Om dit toch te realiseren en de groei verder te laten bloeien, vraagt het GA extra steun aan op het gebied van innovatie (start 2025) en investeert een deel van de reserves in drie maanden voortgang van deze functies in het nieuwe jaar.

Kennisoverdracht

Binnen het GA werken we met het medium grafiek, dat leunt op enerzijds technische kennis en innovatie anderzijds. Maar kennis blijft niet vanzelf levend, die moet actief overgedragen worden op jongere generaties. Met de ondersteuning van het Fonds voor Cultuur Participatie bleven we zowel in 2023 als in 2024 actief inzetten op die kennisoverdracht waardoor we voorkomen dat kennis verdwijnt. Met de toekenning van dit Meester-gezeltraject onderzoeken we de grenzen binnen grafiek en leggen we die vast.

Aan het werk met steendruk om kennis over te dragen tijdens project Meester Gezel- Links Peter Koene, rechts Maartje van der Kruijs.

Hoofdstuk 2

Voor de Makers en het publiek

Het Grafisch Atelier fungeert enerzijds als facilitator van ruimte, kennis en middelen. Anderzijds als initiator van artistieke intervisie, samenwerking en exposities. Het GA richt zich primair op startende en ervaren professionals/makers. Daarnaast is ons doel grafiek toegankelijk te maken voor ieder die dit wil en de drempel te verlagen.

2.1. Werkplaats

Verbinden en kennis laten doordrukken voor professionals

Waar het GA in uitblinkt, is naast kennis uitwisselen en verspreiden, verbinding creëren. Op deze plek ontstaat nagenoeg vanzelf een veilig klimaat waarbinnen makers in dialoog gaan, inspiratie of kennis opdoen en nieuwe technieken leren of uitproberen.

Is de kunstacademie de plek waarin het proces van student tot kunstenaar of ontwerper vorm krijgt, dan is het GA de plaats waar de (alumni) professionals de volgende stap in hun proces en ontwikkeling maken. Het GA stimuleert deze stap door laagdrempelige evenementen met eigen initiatieven zoals de DRUKSavond.

Door het creëren van extra podia voor deze doelgroepen (zoals beurzen, artistieke

projecten en shop en verdiepende educatie) wordt een levendig klimaat gestimuleerd en kunnen we deze doelgroepen op meerdere vlakken ondersteunen.

Flirten met grafiek voor de secundaire doelgroepen

Inkt aan de vingers en het draaien aan de pers, voor onze secundaire doelgroepen is deze ervaring buiten leerzaam ook altijd een beetje magisch. Het feit dat ze in een professionele omgeving uitgedaagd, geïnspireerd en gestimuleerd worden heeft een enorme meerwaarde.

Elk schooljaar maken leerlingen van allerlei leeftijden en niveaus gebruik van het GA in hun lesprogramma.

Inmiddels is er een vaste afname relatie opgebouwd met een deel van de scholen.

Alle potjes inkt van het Grafisch Atelier.

Grafiek als een inktvlek laten verspreiden

Grafiek/ Printed Matter is een medium dat voor een breed scala aan dingen kan worden gebruikt; autonoom werk, vormgeving, protest, ontspanning, educatie. Als GA staan wij voor dit medium in al haar facetten en brengen we het onder een breed publiek onder de aandacht.

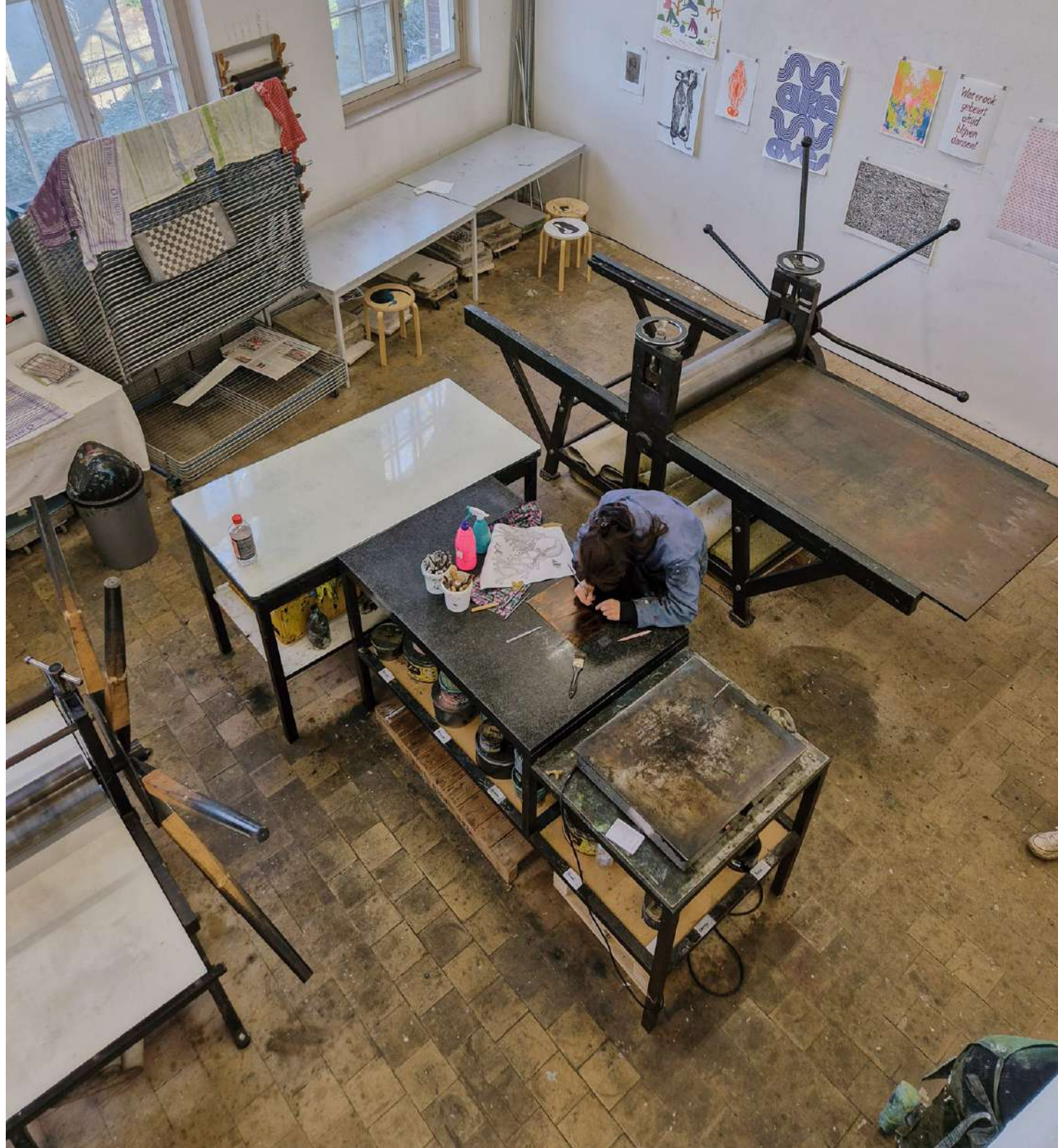
Onze professionele makers zijn hierbij onze ambassadeurs die grafiek op veel manieren zichtbaar maken.

Het brede publiek bereiken we op verschillende manieren;

Met onze beurzen, met educatie voor een brede doelgroep, exposities waar kunstliefhebbers kennis maken met grafiek en vrienden van het GA.

De amateur is hierbij van belang voor het GA om de bekendheid van de technieken blijvend te delen met een bredere groep dan alleen professionals. De amateur is voor het GA een potentiële donateur, vrijwilliger, een bezoeker van de exposities en een mogelijke koper van onze producten. Het verhoogt de zichtbaarheid van het GA en het is voor ons een manier om grafiek in brede zin uit te dragen en verbinding te maken met de maatschappij.

Startende maker Britt van Son aan het werk (deelnemer open call).

Bezoekersaantallen

De gevolgen van de pandemie zijn in 2024 nog zichtbaar in de bezoekaantallen, maar in zeer kleine mate. Het werkplaatsgebruik is weer bijna weer op het oude niveau, terwijl de educatie nog iets achterblijft. Dit is logisch te verklaren door het aantal beschikbare uren voor educatie, die in 2019 16 uur per week waren en in 2024 8 uur gemiddeld per week. Daar staat tegenover dat het aantal individuele gebruikers blijft toenemen en het totale aantal bezoekers van het GA of op evenementen georganiseerd door het GA bijna gelijk is aan 2019.

Werkplaatsgebruik (aantal personen)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Zeefdrukafdeling	985	515	494	684	884	857
Ets-/litho-/hoogdruk afdeling	953	703	619	1011	1036	838
Risoprinter	177	86	65	126	223	187
Totaal	2115	1305	1178	1821	2143	1930
Waarvan						
Scholieren en studenten	570	167	144	518	531	357
Cursisten	436	143	124	295	326	325
Bedrijfsuitjes	91	16	4	20	97	163
Individuele kunstenaar 2 (terugkerende zelfstandige gebruikers)		120		251	315	370
Bezoekers op evenementen 3	2118	321	409	474	1832	2225
Totaal aantal publiek 4	4233	1625	1587	2295	3975	4155

1 Dit totaal is het aantal keren dat er werd gewerkt in de werkplaats.

2 Sinds maart 2020 tellen we ook het aantal unieke zelfstandig gebruikers dat werkt in de werkplaats, cursisten, scholieren en mensen voor uitjes vallen hier niet onder. Eind 2023 telt deze lijst 370 personen.

3 Andere bezoekers die geen gebruik maken van de werkplaats, denk aan bezoekers van exposities zoals in 2024 Im/perfect (100, gebaseerd op het aantal

bezoekers bij de opening, x duur in aantal weken van de expo) of Connect bij het Design Museum (150 bezoekers, gebaseerd op een week aan bezoekers van de educatie in in 2023), extern, zoals op Artibosch, en op evenementen zoals open dagen of open monumentendag, rondleidingen ect.

4 Totaal aantal van keren dat er werd gewerkt in de werkplaats en keren dat de werkplaats bezocht voor bijvoorbeeld advies of expositie.

2.2. Verbinding, programmering en talentontwikkeling

De projecten en randprogrammering die het GA initieert en organiseert zijn ontwikkeld voor professionals en hebben als doel verbreding van de beroepspraktijk door middel van artistieke interventies met nieuwe technieken.

Het GA heeft hierbij een verbindende functie, we verbinden jonge en gevestigde makers aan elkaar, aan culturele instellingen en aan de maatschappij.

Het GA gaat letterlijk naar buiten en zoekt verbinding tussen maatschappij en cultuur, tussen culturele instellingen en makers. Het is een manier om publiek te bereiken en te betrekken en ons actief te verbinden met die samenleving en andere culturele partners. Dit deden we bijvoorbeeld met het evenement Light on Labs, een samenwerkingsproject van het GA met Cor Unum, Glaslab en Spark. We lieten publiek op een laagdrempelige manier kennismaken met verschillende maakmedia en stappen in het maak proces. Naast een expositie op elke locatie, waren er ook dagelijkse rondleidingen, kon er een collectable opgehaald worden, waren er cursussen en workshops en werd het maakproces inzichtelijk gemaakt. De makers die we uitnodigden combineerden

verschillende technieken.

Ook gaven we met de 'open call' in 2023 en 2024 in totaal negen startende professionals de kans om hun beroepspraktijk te ontwikkelen. Deze makers werkten een week in de werkplaats en kregen daarbij professionele steun en een klein makersbudget.

Met behulp van de impuls gelden kunnen we zo investeren in het ondersteunen van hun ontwikkeling. In 2024 waren dit Wiosna van Bon, Hanneke Gerrits, Niek Opstals en Britt van Son.

Startende makers ondersteunden we ook in de ondersteuning van Talenthub Inversie, een samenwerking van Kunstpodium T, Witte Rook en TAC. We deden dit door rondleidingen aan te bieden en feedback te geven tijdens werkbijeenkomsten van deze makers. We hebben af gesproken onze samenwerking verder uit te breiden zullen ook voor 2025 partners van Inversie zijn. Naast de de initiatiefnemers en het GA hebben ook het Stedelijk Museum Breda, en de Willem Twee kunstruimte zich aan Talenthub Inversie verbonden. In 2024 vond Inversie #4 plaats, met de volgende jonge makers; Fedrik Vaesse, Kelly Christgiannis, Larissa Schepers, Renée Bus, Shanna Huijbregts, en Sofie Hollander. Naast het ondersteunen van jonge makers

konden we met behulp van het Fonds van Cultuur participatie een grote stap maken in de kennisoverdracht binnen het team. Ervaren drukker Peter Koene deelt zijn kennis met werkplaatsmeester Maartje van der Kruijs en samen experimenteren zij binnen Printed Matter. Zo werd er testen gemaakt met verschillende technieken binnen de kleurenlithografie, werd er gekeken naar photoshop dat gebruikt wordt voor het voorbereidende werk, zeefdruk en rasters en onderhoud van de persen.

De opgedane kennis wordt vastgelegd in een verslag voor toekomstige drukkers. Het GA is een ontwikkelplek, maar ook een podium. Zo boden we makers een podium voor het verkopen van hun werk in de vernieuwde shop. Ook organiseerden we Graphic Works, een eendaagse grafiekbeurs waarbij startende en gevorderde makers hun werk verkochten. Naast een verkooppodium zorgt het evenement voor netwerkverbreding en interactie met publiek en collega's. In de planning van het evenement namen we ook andere partijen mee, zoals de Willem Twee Kunstruimte, die ruimte ter beschikking stelde.

Highlights:

Om een beeld te geven aan de bijzondere activiteiten waar het GA naast het faciliteren van makers mee bezig is, volgen hier enkele highlights. Onder elke highlight vind je de betrokken makers, partners en/of fondsen en de thema's die we hiermee ondersteunen.

Expositie: 'Im/perfect, Im/permanent
In de tentoonstelling Im/perfect, Im/permanent presenteren we samen met Willem Twee Kunstruimte een selectie van kunstenaars die de schoonheid vinden in de toevalligheden en imperfecties die onlosmakelijk met het grafische proces zijn verbonden.

De eigenschappen van grafiek of printed matter zorgen ervoor dat kunstenaars hun beeldende taal kunnen verfijnen en kunnen doorontwikkelen. Tegelijkertijd geven deze technieken genoeg ruimte voor experiment, waardoor er onvoorziene paden ontdekt kunnen worden. Grafisch Atelier Den Bosch en Willem Twee bundelen hun kracht om jaarlijks gezamenlijk een tentoonstelling te presenteren met bijzonder grafisch werk.

In het vervaardigen van grafisch werk blijft het element van de toeval altijd in grote mate de handeling bepalen. Zo kunnen de kracht van een hand, de ondergrond van het papier en de stemming van de kunstenaar ervoor zorgen dat geen enkele lijn hetzelfde is

Deze details en nuances, soms toevallig en om opzettelijk, worden voor de geselecteerde kunstenaars juist uitvergroot en verheven tot de essentie van hun beeldend werk

In deze tentoonstelling verstillen ze het tussenmoment van het trekken van een potloodlijn, de diepte van de etsnaald, het trekken van de inkt over een zeefdrukraam: het moment tussen artistieke intentie en eindresultaat.

De expositie was te zien van 20 april – zondag 26 mei 2024.

Deelnemende makers: Mara Liem, Romee van Oers, Mara Piccione, Nina van de Ven, Sofie Hoogmoet, Indre Svirplyte, Vincent de Boer en Bruin Parry.

Thema: Printed Matter als medium, drempels verlagen.

Partner: Willem Twee Kunstruimte

Meester Gezel traject- kennisoverdracht

Dankzij een financiële bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie kon het GA in 2023 en 2024 het Meester-gezel project uitvoeren. Hiermee willen we ervoor zorgen dat waardevolle kennis over grafische technieken wordt overgedragen en bewaard.

Marie-Louise Wasiela (directeur GA): “Het is cruciaal dat kennis gedeeld wordt met de jongere generaties. Het GA fungeert hierbij niet alleen als werkplaats maar zeker ook als kenniscentrum. Met het Meester-gezelproject willen we voorkomen dat een ervaren schakel uit deze ketting wegvalt, want dan gaat er veel kennis verloren om nieuwe makers te begeleiden en uit te dagen.”

Kenniscentrum

Met het Meester-gezelproject wordt Maartje van der Kruijs, in 2005 afgestudeerd aan de kunstacademie, intern opgeleid door de allround ervaren werkplaatsmeester Peter Koene (afgestudeerd in 1977). Maartje werkt al een aantal jaren in het GA en heeft zich gespecialiseerd in zeefdruk. Ze krijgt nu de kans om grondige kennis en ervaring op te doen met alle druktechnieken van het GA. Tijdens de opleiding is er ruimte voor experiment, materiaalonderzoek en kennisoverdracht over het gereedschap en het onderhoud van de machines.

In het afgelopen jaar hebben Maartje en Peter zich verdiept in het zeefdrukken van fijne rasters en de voorbereidingen daarop. Dit deden zij met extra hulp van oud-meesterzeefdrukker John Dohmen. Jan Rolsma, bouwer van zowel onze litho- als etspers, werd gevraagd naar een uitgebreide instructie over het onderhoud en de werking van beide. De techniek van lithografie is uitgebreid aan bod gekomen, voor Maartje is dit de techniek waar zij het minst bekend mee is, dus hier besteedden ze extra aandacht aan. De meerkleuren litho was een goede oefening hiervoor. Verder werd ook het computerprogramma Photoshop verder verkend en uitgediept.

Maartje: “Ik wil me al een tijdje meer verdiepen in andere technieken zoals ets- en lithografie en dan heel precies en nauwgezet alle stappen doornemen. Peter heeft niet alleen heel veel kennis van de techniek, maar ook van het materiaal, de apparatuur en het gereedschap. Als Peter over een tijdje met pensioen is, wil ik als werkplaatsbeheerder keuzes kunnen maken over aankoop en onderhoud van alles wat hier op de werkplaats staat.”

Deelbaar

Na het afronden van de opleiding kan Maartje workshops geven in alle druktechnieken. De kennis wordt vastgelegd in een logboek en stalenboek, zodat de inzichten ook deelbaar worden. Daarnaast worden er bij ieder onderdeel ook andere medewerkers en vrijwilligers uitgenodigd om deel te nemen.

Deelnemende makers:

Maartje van der Kruijs, Peter Koene

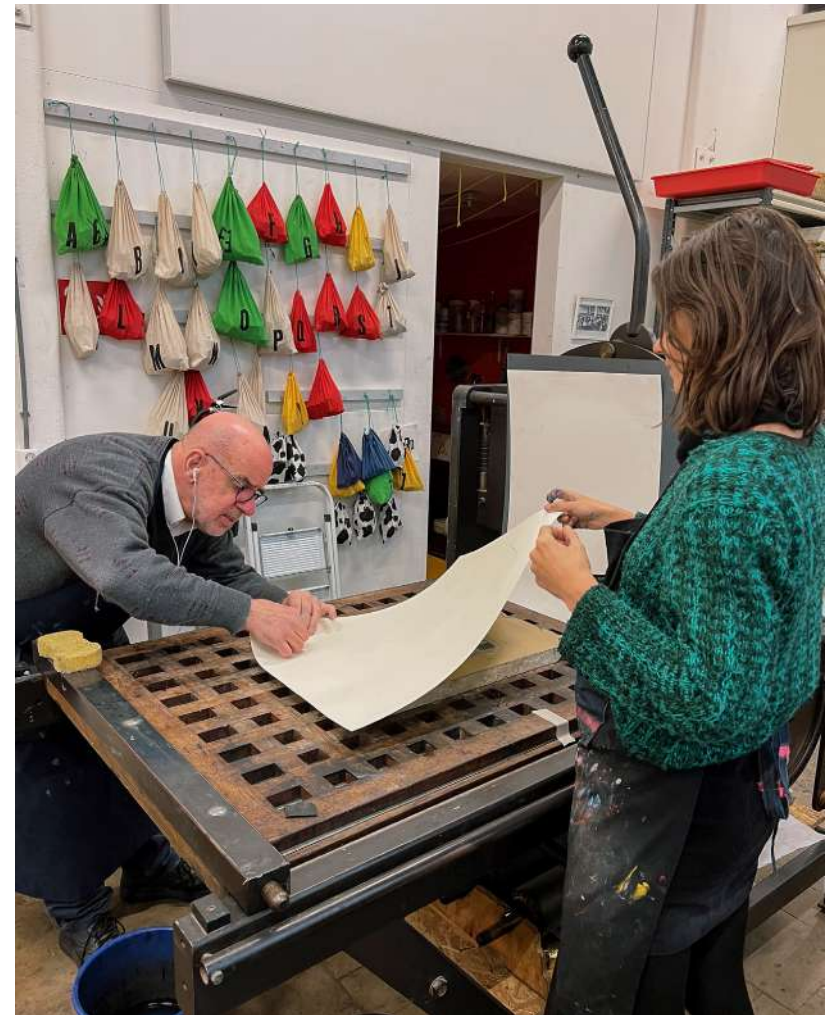
Thema:

Kennisoverdracht

Partners:

Fonds voor Cultuurparticipatie

Aan het werk met steendruk om kennis over te dragen tijdens project Meester Gezel-
Links Maartje van der Kruijs, rechts Peter Koene.

Ontwikkelplek voor startende Makers – de open call- editie 2024

Vijf dagen experimenteren in het GA, een werkbudget en deskundige begeleiding. Dat was het aanbod van onze Open Call die we begin dit jaar uitstuurden. Met plek voor vier makers, die tussen de twee en zeven jaar geleden afstudeerden aan een academie. In 2024 selecteerden we vier makers; Hanneke Gerrits, Niek Opstals, Britt van Son en Wiosna van Bon.

Hieronder een kleine impressie door Hanneke: Als sociaal ontwerper is ze bezig met maatschappelijke kwesties, maar ook duurzaamheid. In haar werkweek grijpt ze de kans om meer met natuurlijke inkten te experimenteren.

Hanneke Gerrits studeerde af aan de kunstacademie St. Joost als sociaal productontwerper. Een sociaal productontwerper houdt zich, zoals de naam al doet vermoeden, bezig met sociale kwesties. Hanneke vertelt: “Met mijn kleurrijke, sociale, educatieve en speelse ontwerpen geef ik vorm aan actuele maatschappelijke vraagstukken. Ik wil mensen inspireren om bewustere keuzes te maken en zo bij te dragen aan een duurzamere wereld.” Die duurzame wereld trekt Hanneke ook door in de materialen waarmee ze werkt

en dus ook in deze werkweek. Zo richtte ze zich tijdens haar afstudeeronderzoek op materiaalonderzoek met natuurlijke materialen, zoals planten, kruiden en bloemen, in combinatie met textiel. Dit onderzoek mondde weer uit tot het project Klerezooi, waar ze jongeren op een positieve manier bewust wil maken van de impact van de kledingindustrie.

“Tijdens mijn werkweek in het Grafisch Atelier lag mijn focus op experimenteren met mijn eigen natuurlijke inkt, om zo nieuwe toepassingen en technieken te ontdekken. De Open Call bood mij een uitgelezen kans om dit experiment opnieuw op te pakken. Het vooruitzicht om een week lang te werken met de expertise van ervaren makers en gebruik te maken van de faciliteiten in de werkplaats, maakte het voor mij een waardevolle gelegenheid om mijn materiaalonderzoek verder te ontwikkelen.”

Met haar natuurlijke inkt gaat Hanneke in het GA aan de slag met zeefdrukken. Eerst wordt er in een potje op het vuur verschillende ingrediënten gekookt, om vervolgens deze aan te dikken met verschillende bindmiddelen. Zo ontstaat er inkt waarmee er gedrukt kan worden. En dat doet ze deze week naar hartenlust.

Ook werkt ze met de grote pers, waar ze direct objecten uit de natuur onder de pers legt.

Hanneke: “Wat mij aanspreekt in het werken met grafische technieken en materiaaldruk is de gelaagdheid die je kunt creëren, iets wat je met digitale ontwerpen moeilijker bereikt. Deze technieken bieden eindeloze mogelijkheden voor experiment en resulteren vaak in unieke werken, omdat elk exemplaar net iets anders is. Dat maakt het voor mij zo krachtig en inspirerend. Tijdens deze week werd ik bovendien verrast door de veelzijdigheid van de technieken en de mogelijkheden die ze bieden.”

Over het GA

“Tijdens deze week kreeg ik de ruimte en kans om te experimenteren met mijn eigen natuurlijke inkt en dit echt te onderzoeken. Wat me opviel, was de aanwezigheid van veel makers, ontwerpers en begeleiders die hun expertise graag deelden. Dit maakte het mogelijk om enorm veel te leren over de werkplaats en de technieken. De werkplaats zelf is zeer toegankelijk; er komen zowel mensen die er voor het eerst zijn als ervaren gebruikers die er al jaren werken. Deze dynamiek zorgt voor een inspirerende omgeving waar iedereen van elkaar leert. Ook ik raakte tijdens mijn tijd in de werkplaats fijn geïnspireerd.”

Hanneke was zo geïnspireerd dat ze direct een 5-dagen kaart kocht. Haar zullen we dus nog meer zien in het GA!

Hieronder een kleine impressie van Niek:

Normaliter schildert hij, nu vindt hij het tijd om zich te verdiepen in andere technieken. Dat is precies waar onze Open Call om draait: makers kennis laten maken met de wonderlijke wereld van grafiek.

In de werkweek gaat hij aan de slag met verschillende technieken: toyobo, litho en zeefdruk. Best wat bewerkelijke technieken, dus er wordt hard gewerkt!

Kennis opfrissen tijdens de opfriscursus zeefdruk.

“De rauwheid van de afdrukken was een mooie toevoeging, elke print is anders en uniek”

Het meeste verrast is hij door toyobo en zeefdruk. Niek vertelt: “Er zijn heel veel verschillende technieken die elk een compleet ander beeld geven, vooral de toyobo en het zeefdrukken vond ik een erg mooi beeld geven bij de collages en foto’s die ik had gebruikt. De rauwheid van de afdrukken was een mooie toevoeging, elke print is anders en uniek. Met deze technieken kan ik mijn foto’s eindelijk een beetje de wereld in krijgen terwijl die normaal ergens liggen stof te vangen.”

In de toekomst gaat Niek graag nog aan de slag met zeefdrukken op textiel.

De deelnemende makers gaan onder leiding van projectleider Lisette Huysmans gezamenlijk in gesprek over hun proces en hebben begin 2025 een kleine presentatie in de werkplaats.

Deelnemende makers:

Hanneke Gerrits, Niek Opstals, Britt van Son en Wiosna van Bon.

Thema:

Ontwikkeling makerspraktijk

Partners:

Impulsgelden Provincie Brabant

Grafiekbeurs Graphic Works**Zondag 27 oktober 2024****11.00 – 17.00 uur****Locatie Willem Twee Fabriek****Gratis toegang**

Wat was het een heerlijke dag op onze grafiekbeurs Graphic Works. Het zonnetje straalde op deze laatste dag van de herfstvakantie. Maar niet alleen buiten, binnen bij de 33 deelnemende kunstenaars, illustratoren, fotografen en vormgevers net zo goed. De Willem Twee Fabriek stroomde vol met ruim 700 nieuwsgierige bezoekers op zoek naar nieuwe kunst voor aan de muur of inspiratie voor hun eigen werk. Er was een gezellige sfeer met veel ruimte om het gesprek aan te gaan met de makers zelf. Die waren op hun beurt blij met de vele positieve reacties. En ondertussen werd er in de werkplaats van allerlei moois gedrukt, bij de vier workshops.

Kortom:

We kijken terug op weer een geslaagde editie van Graphic Works!

Over Graphic Works

Deze Kunstbeurs is er voor kwalitatieve kunst voor toegankelijke prijzen. Je vindt hier handgemaakte items, analoog gedrukte prenten en bijzondere cadeaus. Van abstract tot figuratief, van ets tot risoprint, van

zeefdruk tot lino. Graphic Works toont een dwarsdoorsnede van wat grafische hedendaagse kunst te bieden heeft, met een mix van gevestigde kunstenaars en jonge talenten. De kunstenaars, illustratoren, vormgevers en fotografen zijn zelf aanwezig. Dé kans om alles te weten te komen over dat ene werk waar je oog op is gevallen. Van alles te doen

De beurs vond plaats tussen exposities in de Willem Twee Kunstruimte. In de spiegelzaal op de begane grond waren Fred Geven en Marloes Vreeswijk te zien in een duotentoonstelling en op de eerste verdieping exposeerde Paul van Twist met zijn bewegende machines.

Workshops

23 deelnemers namen deel aan de verschillende miniworkshops die we aanboden; zoals riso, drukken met drukletters en kartondruk. Je kon je hier vooraf op inschrijven.

Deelnemers:

Angélica Vis, Annette Paulsen, Astrid Florentinus, Chika Ito, Esra Westerburchen Frans van Santvoort, Harrie Woudstra, Huub Smits / Fototipo, Ilse Weisfelt, Janine Hendriks / Kaftwerk, Jan van Dijk, Jeanet Kingma, Jeanneke Grimbergen, Jolijn Ceelen / Studio Stof, José Frijns, Lilia Scheerder, Maartje Myszk, Maria Klerx, Marian Vergouwen / Atelier de Tekenkamer, Marieke Noort, Merel van de Pol / Murl, ML Wasiela, Marie-Noël Potters – met werk van Jan de Bie, Mirka Farabegoli, Nantsje Vonk, Puck Willaarts, Raoul Wilke / Studio Turbo, Ronald Sodderland, Roos Marthe Thijsen / Studio Roosarts, Sanne Etienne, Sarah Linde van den Dungen / s.a. Rah, Yonne van de Griendt – met werk van Martijn van de Griendt / Boekdrukatelier het Y, Yuriko Miyoshi / Hangaland

Partners:

Impulsgelden Provincie Brabant, Donateur

Thema:

Podium voor makers

Samenwerkingsproject Light on Labs

Tussen 1 en 7 organiseerde het GA samen met Cor Unum, Glaslab Den Bosch, het GA en SPARK Lab Light on Labs. Tijdens een experimentele werkperiode verkennen vier makers de grenzen tussen keramiek, glas, print en biobased. Geïnteresseerden konden in de vier labs over de schouders meekijken naar hun ontdekkingen.

Open lab

In de eerste week van april werd er een route uitgestippeld tussen de vier labs, waar je de makers Ai Hashimoto, Hanna Kooistra, Lydia Fraaije en Manita Kieft zelf aan het werk zag. Op iedere locatie kon je daarnaast een presentatie bekijken met stalen, proefdrukken en prototypes. Dichter bij het creatieve maakproces kom je niet.

Bezoekers ervoeren met eigen ogen de magie van het maken. Want hoe kom je van niets tot iets? Alles begint met een idee dat door verbeeldingskracht tot leven komt. De techniek en het materiaal kunnen bepalend zijn voor de uitwerking van dat idee. Dit zag je terug in het multimediale werk dat de makers creëerden. Juist de kruisbestuiving tussen de verschillende technieken leverde vernieuwende kunstvormen op.

Tijdens de open lab-periode waren er

ook kunstenaarsgesprekken, workshops en rondleidingen. Zowel interessant voor vakgenoten van de vormgevers en kunstenaars als voor liefhebbers van design, ambacht en kunst.

Impuls voor het makersklimaat

's-Hertogenbosch is een van de weinige Nederlandse steden waar verschillende makersplekken op loopafstand van elkaar te vinden zijn, die zich op landelijk niveau weten te onderscheiden. Met ieder een eigen expertise vormen Cor Unum, Glaslab Den Bosch, Grafisch Atelier Den Bosch en SPARK Lab een belangrijke humuslaag voor de cultuur in de stad.

- Cor Unum is een keramisch atelier waar keramiek van nationaal en internationaal gekende ontwerpers wordt vervaardigd.
- GlasLab Den Bosch is een eigentijds glasatelier, dat professionele kunstenaars en designers uitdaagt om zich te bekwamen in ambachtelijke en innovatieve glasbewerkingstechnieken. Het
- Grafisch Atelier Den Bosch is een makersplek voor ambachtelijke en innovatieve druktechnieken.
- SPARK Lab is een moderne werkplaats voor innovatief vakmanschap voor de ontwerp- bouw- en technieksector.
- Met Light on Labs bundelen de

organisaties hun krachten om beter gebruik te maken van elkaars kennis, expertise en machines. Met het doel makers vooruit te helpen en het vestigingsklimaat voor kunstenaars in de stad te verbeteren.

Deelnemende makers:

Ai Hashimoto, Hanna Kooistra, Lydia Fraaije en Manita Kieft

Thema:

Ontwikkeling makerspraktijk/ samenwerking/ media crossover en onderzoek

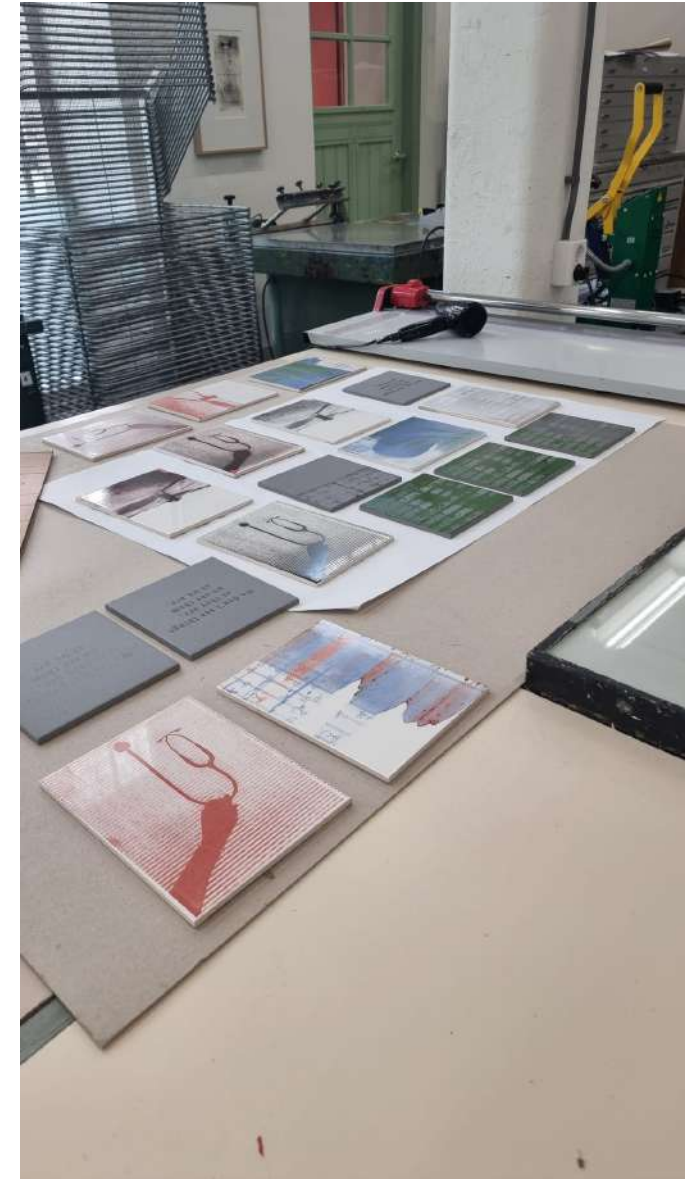
Partners:

SPARK, Cor Unum, Glaslab

Fondsen: Gemeente 's-Hertogenbosch, Provincie Noord-Brabant en het Cultuurfonds.

Experimenten met planten door Hanneke Gerrits (links) en keramiek met Wiosna van Bon (rechts, beiden maker open call).

Andere activiteiten:

- Open Monumentendag op 14 september, met 208 bezoekers
- Belang van de Vrijwilliger door organisatie Galant met het Pierson College, 60 leerlingen.
- Zomerborrel – ongeveer 50 betrokkenen bij het GA.
- Rondleidingen aan de leerlingen van het Pierson College onder leiding van vrijwilligersorganisatie Galant, ongeveer 60 bezoekers.
- Boekpresentatie Puck Willaarts en Han Leeferink – presentatie zwerfdagboek, met mini expo, ongeveer 80 bezoekers.
- Openlucht festival Artibosch met ongeveer 200 bezoekers en een etsworkshop op locatie met ongeveer 30 deelnemers.

Indrukmakers

De afgelopen jaren maakten we op een bijzondere manier de wereld van Printed matter zichtbaar door vaste rubriek op social media: 'Indrukmakers'. Hierin komen wekelijks professionals aan het woord en in beeld met bijzondere projecten.

Een kleine greep uit 2024:

- Isoprints door fotograaf Pascale Driessen
- De zines van Jill Heesbeen voor Playgrounds Next
- Zeefdrukken op glas door Job van Studio suijdam
- De enorme zeefdrukken met therminkt die van kleur veranderd door verschillen in temperatuur door Liselot Cobelens voor haar kunstwerk bij de Paleisbrug.
- De zeefdrukken experimenten met huishoudelijk artikelen van Rob Klaassen
- Botanische steendrukken door ML. Wasiela
- De enorme scrolls gedrukt met lino'snede door Ai Hashimoto
- De landschappelijke riso's van Joosje
- De zeefdrukken van Esther & Nanny. Esther werkte aan een uitwerking van een collage, met verschillende kleurlagen. Ze zeefdrukt graag op verschillende materialen, zoals aluminiumfolie. Dit geeft de zeefdruk weer een extra dimensie!
- Ijsjes uit de riso door Raoul van Studio Turbo
- De abstracte en gevoelige etsen en monotypes van Puck Willaarts

Leerlingen in de werkplaats aan het werk met lino'sneden.

Hoofdstuk 3

Educatie

Kennisoverdracht is een belangrijk onderdeel van het GA, het loopt als een rode draad door onze programmering en dagelijkse praktijk. Educatie is cruciaal voor de makers van nu en van morgen, maar onze focus ligt niet alleen bij de professionele makers. Verschillende cursussen, workshops en masterclasses voor zowel professionals, scholen, de betere amateur en voor een ieder die interesse heeft in traditionele druktechnieken, zijn vast onderdeel van ons programma. Printed matter is een medium wat voor een ieder toegankelijk is, maker of anderszins.

Cursussen en workshops

Sinds 2017 heeft het GA een stabiel educatieprogramma, dat zich richt op jeugd (scholen), de goede amateur en de professional.

Het gevarieerde cursusaanbod gaat uit van ongeveer negentien verschillende technieken, waarbij aanbod is voor verschillende leeftijden en niveaus.

In 2024 konden we 28 cursussen en 26 workshops realiseren in de technieken: toyobo, houtsnede, risoprint, lithografie, natureprint, zeefdruk, etsen, lino, zeefdruk op textiel, zeefdruk op keramiek, zeefdruk op glas, collografie, en schilderend zeefdrukken.

Naast het reguliere aanbod maakten we ook aanbod op maat voor bijvoorbeeld de scholen en teamuitjes.

Met het cursus aanbod bereikten we: 322 individuele cursisten in de reguliere cursussen. 297 individuele leerlingen en 143 individuele deelnemers aan workshops op maat, zoals bedrijfsuitjes. Daarnaast zijn er ook privé cursussen gegeven aan individuele makers.

Per cursus verschilt het minimale en maximale aantal deelnemers evenals de lestijd. Dit is afhankelijk van de techniek die wordt aangeleerd. Jaarlijks wordt het cursusaanbod uitgebreid met nieuwe en innovatieve technieken. Voor de professionele kunstenaars organiseren we op aanvraag ééndaagse en meerdaagse opfriscursussen. Het GA maakt gebruik van (vaak lokale) professionele makers als docent en heeft hierdoor ook de functie van opdrachtgever. We ondersteunen hiermee de makers en kunnen zo kwalitatief sterke educatie aanbieden. We zijn blij deze rol te kunnen vervullen. We werken met 22 makers uit de regio die als docent cursussen of workshops vervullen, een lichte stijging tegenover de 18 makers uit 2023.

Met het groeiende educatieaanbod is het zaak de balans te bewaren; wanneer er cursussen of workshops in groepsverband plaatsvinden, kan de werkplaats niet gebruikt worden door onze andere reguliere klanten, te weten individuele makers.

Groei is dus begrensd. Tegelijkertijd is iedere cursist of gebruiker van de werkplaats een potentiële donateur, een bezoeker van de exposities en een mogelijke koper van onze producten.

Deze professionele deelnemers worden vaak nieuwe werkplaatsgebruikers en maken het netwerk van het GA een stuk gevarieerder. Ook daarom is educatie vast onderdeel van ons DNA.

Daarnaast houden we hiermee het cultureel erfgoed en de technieken levend en wisselen we kennis uit. Voorbeelden hiervan zijn steendruk (bijna verdwenen of verstoofd in vele werkplaatsen), koperets en mezzotint, maar ook de experimentele kalligrafieworkshop 'Alphabet Zine' gegeven door High on Type.

Leerlingen aan het werk bij educatieproject Connect

Eerste resultaten van educatieproject Connect.

Onderwijs

Elk schooljaar maken verschillende scholen gebruik van de mogelijkheden in de werkplaats. Inmiddels is er een vaste afname-relatie opgebouwd met de scholen. We bedienden hiermee zo'n 226 leerlingen en studenten van het VO, MBO en HBO onderwijs. Sommige scholen komen een tweede keer met dezelfde groep. In totaal telden we 317 leerlingen in de werkplaats in 2024, die los van project 'Connect' kwamen. In 2024 werden we bezocht door 10 scholen binnen de gemeente 's-Hertogenbosch, 12 scholen buiten den Bosch, maar binnen de provincie Brabant, en twee scholen buiten de provincie, dus nationaal. (de scholen uit Connect zijn hierbij meegeteld)

Project Connect (2-jarig educatieproject 2024-2025)

Dit educatieproject, geïnitieerd door het GA, bied de kans om kennis te maken met Printed matter en design en geeft jongeren de kans om hun werk terug te zien in een expositie bij een culturele instelling. Dit 2-jarige lesprogramma (2024-2025) is een lesprogramma voor speciaal en regulier onderwijs voor leerlingen tussen de 12-18 jaar, met de focus op speciaal onderwijs.

Het geeft ze een podium en leid ze naar plekken waar sommigen gewoonlijk niet komen.

'Connect' wordt geleid door externe projectleider Sarah van Rossem en ging begin 2024 van start.

Het GA heeft inmiddels ruim ervaring met het opzetten van educatieprojecten, 'Connect' komt na 'Zien, (2022/2023) en Woordig (2019), beide in samenwerking met Huis 73.

'Connect' laat leerlingen nadenken over alledaagse ontwerpen en beelden en maakt de verbinding tussen beeld consumeren, begrijpen en bevragen om vervolgens zelf een eigen beeld te maken. Hierin werken taal, kunst, design en grafiek samen om belangrijke maatschappelijke waarden als begrip, invoelingsvermogen en (visuele) communicatievaardigheid te vergroten.

Het programma onderscheidt zich doordat het leerlingen van verschillende schooltypes, leeftijden, achtergronden en niveaus met elkaar in contact brengt, onderling laat luisteren en naar elkaars werk laat kijken.

Actief kunst maken is een onderdeel van Connect, dat bestaat uit een lessenreeks waarbij leerlingen het Design Museum Den Bosch en het GA den Bosch bezoeken en het gemaakte werk exposeren in het Design Museum.

Het programma wordt besloten met de uitreiking van de Jeugdgrafiekprijs in het Design Museum.

Een jury kiest van alle prenten uit 2024 en 2025 het beste, bijzonderste en mooiste werk, dat wordt beloond met de Jeugdgrafiekprijs.

De jury, bestaand uit professionele kunstenaars, reikt dan de prijzen uit. Dit gaat plaatsvinden in juni 2025.

Periode: 2024-2025

Partners: Gemeente 's-Hertogenbosch, Leye fonds, Gravin van Bylandtfonds, VSB fonds, Design Museum Den Bosch

Participerende scholen: Bossche Vakschool (ISK), Mytyschool Gabriel, Sint Janslyceum, Dieze College, Pierson College, Titus Brandsma College Oss.

Leerlingen aan het werk bij educatieproject Connect.

Lokale samenwerkingsprojecten in educatie

Het GA was ook in 2023 betrokken bij lokale projecten waarin samengewerkt werd met verschillende partners, zoals Huis 73, de Lichtkamer, SPARK en Glaslab.

In samenwerking met Huis 73 is opnieuw een gezamenlijke cursus opgezet.

De combinatie botanisch tekenen en drukken bleek een schot in de roos. Deze cursus waarbij cursisten twee lessen botanisch tekenen bij Huis 73 volgen en daarna twee lessen volgen bij het GA met droge naald ets en natureprint was snel volgeboekt. We organiseerden deze cursus twee keer in 2024 en ook voor 2025 staat een samenwerking op educatiegebied met deze en andere cursussen op de planning. Het GA kan op deze manier van het netwerk van huis 73 gebruik maken en een ander publiek warm maken voor de drukkunst. Huis 73 kan met deze samenwerking haar huidige aanbod verdiepen en diverser maken.

Binnen het project Light on Labs werkten we ook samen op educatiegebied, met Glaslab organiseerden we zeefdruk op glas, en ook met SPARK en Cor Unum deelden we speciale workshops.

We investeerden ook in de samenwerking met de Lichtkamer door een cursus samen te stellen die grafiek en fotografie aan bod liet komen. Helaas waren hier nog te weinig aanmeldingen voor en kon deze niet doorgaan.

Ook met Willem Twee is geïnvesteerd in een samenwerking op het gebied van educatie. Helaas vond ook deze geen vruchtbaar resultaat door een wijziging van de plannen binnen Willem Twee.

Werkplaatsmeester Pascale Driessen bereid haar werk voor.

DRUKS

De DRUKS-avond, sinds 2016/2017 een vast gegeven op één avond in de maand. Deze avond is opgezet om nieuwe aanwas van jonge professionals te stimuleren door de drempel om naar het GA te komen lager te maken. Onder de slogan “Inkt en papier, muziek en bier” bieden we een avond waarop we geen werkplaatshuur vragen en zo extra gelegenheid bieden om te snuffelen en nieuwe dingen te proberen. De DRUKS-avond is inmiddels een bekend gegeven en trekt een gemêleerde groep gebruikers, van studenten tot nieuwsgierige kijkers.

De DRUKS verhuisde in 2022 van dag; Elke tweede woensdag van de maand is voortaan elke tweede donderdag van de maand. Sinds 2022 zien wij weer een stijgende lijn in het bezoek, in 2024 waren dit er 154, gemiddeld 15 personen per DRUKS. Dit zijn met name nieuwe (voor het GA onbekende) bezoekers uit de regio. De bezoekers zijn zowel jongeren zoals studenten, maar ook volwassenen.

Jaar	Druksavonden per jaar	Aantal bezoekers
2022	10	50
2023	11	150
2024	10	154

Bedrijfsuitjes & particulieren

In 2024 bemerkten we een stijging in het aantal aanvragen voor bedrijfsuitjes. Steeds meer bedrijven en instellingen vinden de weg naar het GA. Uit het hoofd en werken met de handen, en ook nog een mooi resultaat mee naar huis nemen maakt ze enthousiast over druktechnieken; deelnemers schromen niet om zich vies te maken.

Het gaat om heel uiteenlopende bedrijven, van bijvoorbeeld het volledige team van een kindercentrum tot een communicatieteam van de Raad van Rechtsbijstand.

Ook particulieren die een verjaardag of vrijgezellenfeest willen vieren vinden we in groeiend aantal terug in de aanvragen voor onze workshops op maat.

Werk van Vincent de Boer in de tentoonstelling Imperfect- Impermanent in samenwerking met Willem Twee Kunstruimte -fotografie Ben Nienhuis

Hoofdstuk 4

Financieel Jaarverslag

Stichting Grafisch Atelier Den Bosch te 's-Hertogenbosch

Balans per 31 december 2024

(Na resultaatbestemming)

	31 december 2024		31 december 2023	
	€	€	€	€
ACTIVA				
Vaste activa				
<i>Materiële vaste activa</i>				
Machines en installaties	3.066		-	
		3.066		-
Viottende activa				
<i>Vorderingen</i>				
Handelsdebiteuren	2.507		5.172	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	5.026		7.343	
Overlopende activa	737		18	
		8.270		12.533
<i>Liquide middelen</i>		201.130		175.539
Totaal activazijde		<u>212.466</u>		<u>188.072</u>

Beoordelingsverklaring afgegeven d.d. 28 april 2025

Stichting Grafisch Atelier Den Bosch te 's-Hertogenbosch

Balans per 31 december 2024

(Na resultaatbestemming)

	31 december 2024		31 december 2023	
	€	€	€	€
PASSIVA				
<i>Vrij besteedbaar vermogen</i>				
Stichtingskapitaal	37.571		23.298	
Bestemmingsreserves	37.340		20.655	
		74.911		43.953
Kortlopende schulden				
Handelscrediteuren	17.588		6.539	
Overlopende passiva	119.967		137.580	
		137.555		144.119
Totaal passivazijde		<u>212.466</u>		<u>188.072</u>

Beoordelingsverklaring afgegeven d.d. 28 april 2025

1 Toelichting financieel jaarrapport

Grondslagen voor waardering

Grondslagen voor waardering

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. De jaarrekening is opgesteld in euro's. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Resultaat en bestemming:

In het verslagjaar bedroeg het resultaat uit gewone bedrijfsvoering :	€ 31003
saldo rentebaten/lasten:	€ -45
Bijzondere baten:	€ -
Hierna bedraagt het resultaat:	€ 30958

Dit resultaat wordt als volgt besteed:

Stichtingskapitaal	€ 14273
Bestemmingsreserve energiecrisis/inflatie:	€ -
Bestemmingsreserve automatisering:	€ -
Bestemmingsreserve grafische inventaris	€ 16685
Exploitatieresultaat na resultaatbestemming:	€ 30958

BALANS: Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs.

Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit banktegoeden, zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde en staan ter vrije beschikking. De liquiditeit ratio is bij het afsluiten van 2024 1,5. Een ratio groter dan 1 betekent dat de stichting voor de korte termijn haar schulden kan voldoen. Deze ratio is in lijn met voorgaande jaren waarin hij schommelt tussen 1,3 en 1,7.

Algemene Reserve

Het eigen vermogen bestaat uit de opbouw van de exploitatieresultaten uit het verleden vermeerderd of verminderd met het exploitatieresultaat van het huidige boekjaar.

Reserveringen en stichtingskapitaal

Er wordt elk jaar gereserveerd voor automatisering en vervanging grafische inventaris afhankelijk van hoeveel ervan opgenomen is in dat jaar en wat de geplande bestedingen voor de toekomst zijn. Dit jaar is besloten de bestemmingsreserve voor grafische inventaris €16685,- te verhogen.

Dit ligt in de lijn met 2023, toen er voor de bestemmingsreserves automatisering en grafische inventaris een gedegen, goed onderbouwd voorzieningsplan op gemaakt. In het vernieuwde plan is alle recente inventaris opgenomen, en een plan voor voorzieningen in de toekomst, zoals bijvoorbeeld een spoelsysteem wat inkt en water scheidt, waardoor het GA stappen kan nemen in duurzaamheid. Hiermee is de bestemmingsreserve automatisering verhoogd naar een bedrag wat overeenkomt met wat er daadwerkelijk nodig zal zijn. De bestemmingsreserve grafische inventaris zit nog niet helemaal op het benodigde bedrag. Daarom nemen vanaf 2023 structureel in onze begroting op dat we deze reserves houden op of verhogen naar wat nodig is voor automatisering en om de grafische inventaris up-to-date te houden. Hierbij hebben we wel nog het nodige in te lopen. Dit is mogelijk een risico, en daarom zetten we hier extra op in. Daarnaast is een bedrag van €14273,- bijgeschreven op het stichtingskapitaal. Dit is omdat we in de lijn van ondernemersschap en doorontwikkeling willen blijven investeren in de menskracht in de functies Drukwerk in Opdracht, Social Media en Shop/ grafiekbeurzen voor 2025. Met behulp van de Impulsgelden is hierop ingezet. Nu hiermee stoppen is een vorm van kapitaalvernietiging

en zou onze bronnen van eigen inkomsten verminderen, de werkdruk verhogen en de stabiliteit van het GA ondermijnen. Het bestuur besloot daarom tot deze eenmalige investering, mogelijk gemaakt door het positieve resultaat.

Vorderingen, schulden, overlopende activa en passiva

De vorderingen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. De overlopende activa en passiva worden per project bepaald, op basis van de zero-profit methode. Onder vooruit ontvangen subsidies worden ontvangen bedragen opgenomen voor nog te leveren prestaties.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De Stichting heeft een doorlopend huurcontract met de Gemeente 's-Hertogenbosch voor een bedrag van €12490,- op jaarbasis (prijsspeil 2023/2024).

Bezoek aan de expositie Imperfect-
Impermanent in samenwerking met Willem
Twee Kunstruimte- door Ben Nienhuis

EXPLOITATIEREKENING - Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het resultaat wordt jaarlijks bepaald als verschil tussen enerzijds de baten en anderzijds de lasten van het boekjaar, rekening houdend met de hiervoor genoemde waarderingsgrondslagen.

Resultaatbestemming

Het resultaat van € 30958,- is nodig om reserveringen voor automatisering en grafische inventaris naar een realistische hoogte te brengen en te blijven doorontwikkelen door ondernemerschap en daarmee het GA toekomstbestendig te houden.

Bij de grafische inventaris gaat dit om: Ladekasten, droogrekken, belichtingstafels, zeefdruktafels, persen, een risoprinter, risodrumms zeefdrukramen, een spoelsysteem, rollers, inkttafels, waterbakken en zuurbakken, een stuifkast, lichtbakken, snijtafels ect, stapensnijmachine en vlokmachine (totale waarde € 132.595) Hieronder bevinden zich bijvoorbeeld bij de automatisering: Computers, beeldschermen, kassasysteem, pin, CRM systeem, VPN systeem, printers, ect. (totale waarde € 20.275)

Baten

De baten bestaan uit een structurele subsidie van de gemeente 's-Hertogenbosch voor de periode 2021-2024 en verder voor het grootste deel uit eigen inkomsten die in twee soorten zijn onder te verdelen. Structurele eigen inkomsten uit werkplaatsgebruik, cursussen en educatie, drukwerk in opdracht en verkoop van grafische kunst. Daarnaast zijn er projectgebonden eigen inkomsten in de vorm van private fondsen, deelnemersbijdragen en crowdfunding. Elk jaar en zo ook in 2024 waren er bijdragen in natura in de vorm van beschikbaarstelling van ruimtes, arbeid, expertise en materiaal.

Positieve invloeden op het resultaat

Begin 2024 verkreeg het GA de status van culturele ANBI. Dit leidde tot een aantal grote giften van 15250,-

Daarnaast zijn bepalende factoren ook de lagere personeelskosten en huisvestingskosten.

Verhouding eigen inkomsten en subsidies

De verhouding tussen eigen inkomsten (eigen inkomsten + inkomsten uit projecten+ giften en vrienden) en structurele subsidies is 75% versus 25%.

Dat is enerzijds een bewonderenswaardige balans die blijkt geeft van cultureel ondernemerschap, anderzijds staat het

ook in relatie tot het gegeven dat de stichting structureel zo'n € 20.000 à € 30.000 tekort komt wat tot nu toe elk jaar wordt opgevangen door de loyaliteit van de mensen die in het GA werken en bereid zijn dit minimaal betaald of onbetaald te doen. Daarnaast wordt het tekort opgevangen door gestaag te werken aan uitbreiding van de vaste eigen inkomsten (educatie, werkplaatsfaciliteiten, drukwerk in opdracht en verkoop grafiek), nieuwe inkomstenbronnen te ontwikkelen en projecten te doen die weliswaar vanuit het principe van zero-profit worden begroot en uitgevoerd maar waarin uiteraard ook zoveel mogelijk, de daadwerkelijk ingezette materiële en personele kosten uit eigen huis worden doorberekend.

Bij de giften is een stijging te zien, die te verklaren is ANBI status die verkregen werd in 2024. Daarnaast zijn in 2024 ook de projectinkomsten (en lasten) flink gegroeid.

Stichting Grafisch Atelier Den Bosch te 's-Hertogenbosch

Toelichting op de staat van baten en lasten

	2024	Begroting 2024	2023
	€	€	€
Eigen inkomsten			
Inkomsten uit werkplaatsfaciliteiten	26.818	27.000	24.116
Verkoop grafische kunst	5.432	9.000	8.144
Opdrachten derden	1.300	7.000	4.366
Cursussen, workshops en educatie	40.885	42.000	35.791
Jaarprent	-	2.000	289
Overige inkomsten	524	1.500	1.783
	<u>74.959</u>	<u>88.500</u>	<u>74.489</u>

Subsidiebatén

Subsidie Gemeente (incl. profileringsgelden)	<u>64.750</u>	<u>64.750</u>	<u>60.030</u>
--	---------------	---------------	---------------

Projectinkomsten

Impuls	24.383	18.134	23.897
Meester gezel	5.101	-	6.793
Zien	-	-	22.183
Makershub	67.783	66.335	2.185
Printed matter	-	-	3.811
Connect	6.758	22.530	-
	<u>104.025</u>	<u>106.999</u>	<u>58.869</u>

De diverse projecten worden door middel van subsidies en overige bijdragen gefinancierd. De meerjarige projecten worden toegerekend naar de kosten over het lopende jaar. Het resultaat van een project wordt pas verwerkt na afloop van het gehele project en na goedkeuring van de rapportage aan de subsidieverstrekker of overige instellingen.

Giften en baten uit fondsenwerving

Giften	<u>15.250</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
--------	---------------	----------	----------

Overige baten

Vrienden	<u>125</u>	<u>-</u>	<u>1.160</u>
----------	------------	----------	--------------

Personeelslasten

Op dit moment kent de stichting alleen personele lasten uit inlenen van personeel op basis van overeenkomsten van opdracht. Er wordt gestaag gewerkt aan het geleidelijk ophogen van uurtarieven zodat deze beter reflecteren wat de waarde is van de geleverde arbeid. Daarnaast ambieert de stichting een goed werkgever te zijn en zodra dit financieel haalbaar is enkele teamleden in dienst te nemen. Zowel incidentele krachten als docenten als vaste krachten op inleenbasis zijn dit jaar in loon gestegen. Dit zetten we ook in 2025 door, waardoor we kunnen starten met voor fair pay zzp-loon. Dit baseren we op de ketentafels Kunstprofessionals in Cultuureducatie en Marketing en Communicatie. Onze personeelskosten van 2024 zijn lager dan begroot. Dit heeft te maken met twee zaken; nl een anticipatie op een negatieve begroting en een andere lastenverdeling. Met het oog op onze negatieve begroting is besloten 1 week/50 uur minder openen te zijn. Ook is de loonsverhoging van de directie in 2024 niet doorgezet. Alle andere lonen zijn wel volgens planning verhoogd (team, projectleiders, docenten). Daarnaast zijn een deel van deze kosten gemaakt als onderdeel van de projecten, bijvoorbeeld directiekosten,

werkplaatskosten, educatie en marketingkosten. Er is dus niet zozeer sprake van een verlaging van deze kosten, want er is niet minder uur gewerkt (op de 50 uur/1 week na) maar een betere lastenverdeling door een deel van deze kosten te rekenen op de activiteiten waarvoor ze gemaakt zijn.

Huisvestingslasten

Deze post is lager is dan begroot. Dit komt doordat we enerzijds geld terugkregen op onze afrekening en anderzijds ondersteund zijn door het Noodfonds energie. Dit tezamen zorgt voor de lagere huisvestingskosten.

Werkplaatslasten en educatieve lasten

De werkplaats- en educatieve inkomsten stegen ten opzichte van de begroting behoorlijk, deels door de gestegen kosten van materiaal. Daarnaast namen er meer cursisten deel per cursus.

Verschillenanalyse begroting versus realisatie

Eigen inkomsten projectinkomsten en projectkosten
Onder deze twee posten worden de directe projectlasten en baten ondergebracht. Indirecte projectlasten zitten onder andere in de personeelskosten, marketing en organisatiekosten. Dit wordt zichtbaar in

de 'doorberekende personeelskosten aan projecten'.

Een ander groot verschil zit in het tweejarige educatieproject Connect, waarvan het leeuwendeel in 2025 plaatsvindt. Deze kosten zullen dus alsnog plaatsvinden.

Marketing

De gewenste extra investering in metingen marketing bleken niet realiseerbaar in de praktijk.

Colofon

'Een makersplek voor ambachtelijke en innovatieve druktechnieken. Laat je inspireren en kom leren/maken/ experimenteren.'

Copyright © 2025 Grafisch Atelier
Den Bosch

Auteur: Grafisch Atelier Den
Bosch

Vormgeving en layout: Mariah
Copier

Huisstijl: Studio Detlet

Fonts: Autograph

Fotografie: Angélica Vis (tenzij
anders aangegeven)

Redacteur: Peter Koene

Onze partners

VSBfonds,
iedereen doet mee

**WILLEM
TWEË** muziek en
beeldende
kunst

ANBI
Algemeen Nut
Beogende Instelling

'SH
'S-HERTOGENBOSCH

het
cultuurfonds

KUNSTLOC
BRABANT

FONDS VOOR
CULTUUR
PARTICIPATIE